

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาทัศนคติต่อการถวายสังฆทานของชาวพุทธกลุ่มวัยรุ่น กรณีศึกษา วัดจระเข้ใหญ่ อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของทัศนคติ จากนักสังคมวิทยา และนักจิตวิทยาที่ให้คำนิยามความหมายของทัศนคติในลักษณะต่างกัน ดังนี้

โสภา ชูพิกุลชัย^๑ กล่าวว่า ทัศนคติเป็นการรวบรวมความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น และความจริง รวมทั้งความรู้สึกซึ่งเราเรียกเป็นการประเมินค่าทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งทั้งหมดจะเกี่ยวพันกัน และจะบรรยายให้ทราบถึงจุดแกนกลางของวัตถุ ความรู้และความรู้สึก เหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมชนิดใดชนิดหนึ่งขึ้น

นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม^๒ กล่าวว่าทัศนคติเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใจของบุคคลที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งเราไม่สามารถสังเกตหรือวัดได้โดยตรงแต่เราสามารถรู้ได้โดยดูจากพฤติกรรมของบุคคลว่าจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างไร

อ้อมเดือน สดมณี^๓ กล่าวว่า ทัศนคติเป็นความรู้สึกทางด้านบวกและลบของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ทำให้บุคคลพร้อมที่จะโต้ตอบออกมาเป็นพฤติกรรม

^๑ โสภา ชูพิกุลชัย, ความเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษาในคู่มือพัฒนาจริยศึกษากรรณศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔๐.

^๒ นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: เอกมัยการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๓๐.

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่าทัศนคติเป็นความรู้สึกที่แสดงออกของบุคคลต่อปรากฏการณ์ที่เป็นการแสดงความรู้สึกในทางบวกและในทางลบ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ส่งผลให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาให้สังเกตได้และสามารถสรุปความหมายที่ศึกษาเพื่ออธิบายคุณลักษณะของทัศนคติที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล คือ ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ มีคุณลักษณะของการประเมินคุณภาพ ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจทัศนคติจำเป็นต้องอธิบายด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้ทัศนคติแตกต่างกันอย่างแท้จริงจากแรงผลักดันภายใน และสิ่งที่ได้จากการประเมินเมื่อบุคคลแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผลก็อาจมีทัศนคติทางบวก (ความรู้สึกชอบ) หรือทัศนคติทางลบ (ความรู้สึกไม่ชอบ) ส่วนความเข้มของทัศนคติจะบ่งบอกถึงความมากน้อยของทัศนคติทางบวกหรือลบ

ความสำคัญของทัศนคติ ทัศนคติเป็นฐานของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลและระหว่างบุคคลต่อสังคม เมื่อบุคคลมีความสัมพันธ์ติดต่อกับคนอื่น เขาจะเรียนรู้ไปด้วยว่าทัศนคติของผู้ที่ติดต่อยู่ด้วยนั้น เหมือนหรือต่างไปจากทัศนคติของเขาเอง การประเมินทัศนคติดังกล่าวกันในลักษณะนี้ช่วยกำหนดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคมด้วย เช่น ทัศนคติที่บุคคลมีต่อประเด็นต่าง ๆ ในสังคมจะทำให้เขามีแนวโน้มที่จะเลือกหรือไม่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีนโยบายสนับสนุน ทัศนคติสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือพยากรณ์ทางสังคมได้ เช่น ทัศนคติที่มีต่อการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อสำรวจคนในสังคมมีท่าทีต่อการจัดการศึกษาอย่างไรที่จะเป็นแนวทางเลือกศึกษาให้สอดคล้องตามความต้องการของตนเอง

อาจกล่าวได้ว่าทัศนคติกับพฤติกรรมถือว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกกับความพร้อมที่จะมีความสัมพันธ์กันอย่างสอดคล้อง สามารถสังเกตหรือสะท้อนให้ทราบถึงทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น การแสดงออกของบุคคลหรือพฤติกรรม พฤติกรรมนี้เป็นส่วนที่ต่อเนื่องจากความพร้อมที่จะกระทำ และคาดหมายว่าพฤติกรรมของบุคคลน่าจะสอดคล้องกับทัศนคติ

วุฒิชัย จานง^๙ กล่าวว่าว่าทัศนคติมีความสำคัญในเป็นพฤติกรรมประเภทหนึ่งและในกรณีที่ไม่มียุทธพลจากทัศนคติอื่น ๆ ประกอบกับบุคคลนั้นอยู่ในเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับทัศนคตินั้นแล้วก็จะสามารถคาดพฤติกรรมได้ เพราะว่าพฤติกรรมเป็นผลที่แสดงออกโดยตรงของมนุษย์

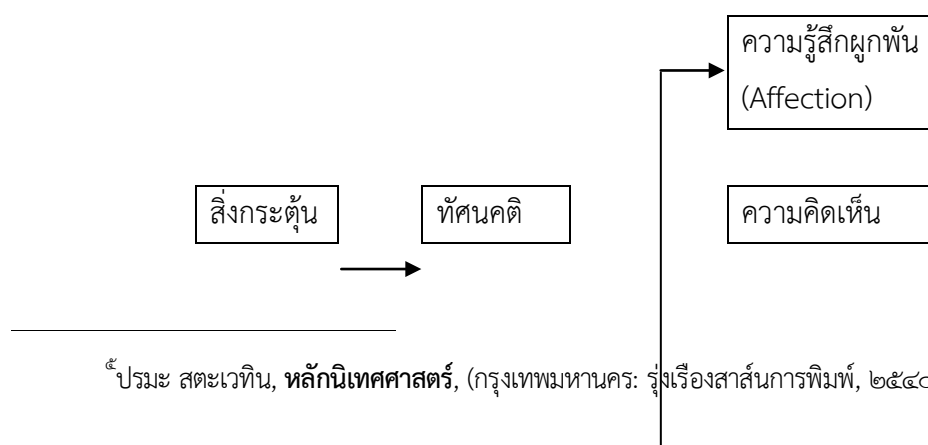
^๙ อ้อมเดือน สดมณี, เอกสารประกอบการสอนวิชาจิตวิทยาสังคม, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๙), หน้า ๒๑๓.

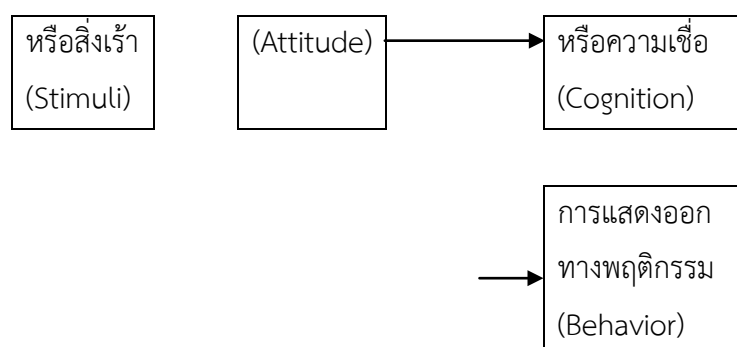
^๙ วุฒิชัย จานง, พฤติกรรมการตัดสินใจ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๒๒๑.

ปรมะ สตะเวทิน^๕ ได้กล่าวถึง การศึกษาหรือความรู้ว่าเป็นลักษณะอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้รับสาร ดังนั้นคนที่ได้รับการศึกษาต่างกันในยุคสมัยที่ต่างกันจึงย่อมมีความรู้สึกนึกคิด อุดมการณ์และความต้องการที่แตกต่างกันไป คนที่มีการศึกษาสูงหรือมีความรู้ดีจะได้เปรียบอย่างมากในการที่จะเป็นผู้รับสารที่ดี เพราะคนเหล่านี้มีความรู้กว้างขวางในหลายเรื่อง มีความเข้าใจ ศัพท์มาก และมีความเข้าใจสารได้ดี แต่คนเหล่านี้มักจะเป็นคนที่ไม่ค่อยเชื่ออะไรง่าย ๆ การเกิดความรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกนึกคิด ซึ่งเชื่อมโยงกับการเปิดรับข่าวสารของบุคคลนั่นเอง รวมไปถึงประสบการณ์และลักษณะทางประชากร (การศึกษา เพศ อายุ ฯลฯ) ของแต่ละคนที่เป็นผู้รับข่าวสาร ถ้าประกอบกับการที่บุคคลมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น มีการศึกษา มีการเปิดรับข่าวสาร เกี่ยวกับกฎจราจรก็มีโอกาสที่จะมีความรู้ในเรื่องนี้ และสามารถเชื่อมโยงความรู้นั้นเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ สามารถระลึกได้ รวบรวมสาระสำคัญเกี่ยวกับกฎจราจร รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวมทั้งประเมินผลได้ต่อไปและเมื่อประชาชนเกิดความรู้เกี่ยวกับกฎจราจร ไม่ว่าจะในระดับใดก็ตามสิ่งที่เกิดตามมาก็คือทัศนคติความคิดเห็นในลักษณะต่าง ๆ

องค์ประกอบและหลักการวัดหรือการสำรวจทัศนคติ กรอบแนวความคิดในการวัดหรือการสำรวจทัศนคติมีหลายทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน คือ ทัศนคติที่มีองค์ประกอบเดียว และทัศนคติที่มีหลายองค์ประกอบ

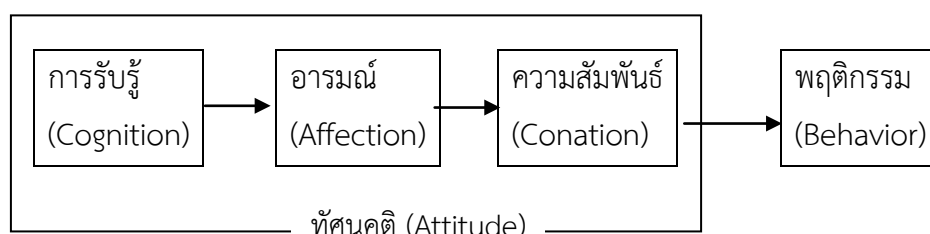
ทัศนคติที่มีองค์ประกอบเดียว ได้แก่ การวัดความรู้หรือการประเมินค่า การวัดทัศนคติตามทฤษฎีนี้นิยมใช้กันแพร่หลายมากในอดีต นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงบางคน ถือว่าการวัดความรู้สึกหรือประเมินค่าของบุคคลเพียงอย่างเดียวที่ควรเรียกว่าเป็นทัศนคติของบุคคลนั้น ส่วนทัศนคติที่มีหลายองค์ประกอบ โดยที่การวัดทัศนคติที่มีองค์ประกอบเดียวมักจะไม่ได้ผลในกรณีที่ทัศนคตินั้นมีกรอบแนวคิดที่ค่อนข้างยุ่งยากและซับซ้อน ฉะนั้นการวัดทัศนคติในปัจจุบันจึงนิยมใช้การวัดทัศนคติที่มีหลายองค์ประกอบ ดังแสดงในแผนภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ องค์ประกอบของทัศนคติ^๖

นักวิชาการบางท่านได้เสนอองค์ประกอบของทัศนคติคือความตระหนักรู้ ความรู้สึก ผูกพันหรือการประเมินค่า เจตนาต่าง ๆ ทั้งทางด้านพฤติกรรมและการกระทำ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กันเองและมีผลต่อการแสดงออกของตัวบุคคล ดังแผนภาพที่ ๒.๒

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงสัมพันธ์ภาพองค์ประกอบของทัศนคติ^๗

จากแผนภาพที่ ๒.๒ แสดงให้เห็นได้ว่าการรับรู้ มีอิทธิพลต่ออารมณ์และอารมณ์ก็มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์และความสัมพันธ์จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและการแสดงออกของบุคคล เว้นแต่จะมีสิ่งอื่นมาขัดขวาง ดังนั้นจึงสามารถแยกองค์ประกอบของทัศนคติได้ ๓ ประการคือ

^๖ปรมะ สตะเวทิน, *หลักนิเทศศาสตร์*, หน้า ๑๒๐.

^๗เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๕.

๑. องค์ประกอบด้านความรู้ คือส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคล ทั้งในเรื่องทั่วไปที่ชอบและไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือคิดว่าสิ่งใดดี มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่หากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

๒. องค์ประกอบด้านความรู้สึก คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้น เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละบุคคล

๓. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึกจะเห็นได้ว่าการที่บุคคลมีทัศนคติ ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่างก็เนื่องมาจากบุคคลมีความเข้าใจ มีความรู้สึกหรือมีแนวความคิดแตกต่างกัน

ดังนั้นส่วนประกอบทางด้านความคิดหรือความรู้ความเข้าใจ จึงนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบ ขั้นพื้นฐานของทัศนคติและส่วนประกอบนี้จะเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกของบุคคลซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปแบบที่แตกต่างกัน ทั้งในทางบวกและทางลบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude Change)

โคลเบอร์ก ลอว์เรนซ์ (Kohlberg Lawrence)^๘ ได้อธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ โดยแบ่งออกเป็น ๓ กระบวนการ คือ

๑) การยินยอม กระบวนการนี้จะเกิดได้เมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อตัวเขา และมุ่งหวังจะได้รับความพอใจ จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลนั้น การที่บุคคลยอมรับกระทำตามสิ่งที่ยากให้เขากระทำนั้นไม่ใช่เพราะบุคคลเห็นด้วยกับสิ่งนั้น แต่เป็นเพราะเขาคาดหวังว่าจะได้รับรางวัล หรือการยอมรับจากผู้อื่นในการเห็นด้วยและกระทำตาม ดังนั้นความพอใจที่ได้รับจากการยอมรับกระทำตามนั้น เป็นผลมาจากอิทธิพลทางสังคมหรืออิทธิพลของสิ่งที่ก่อให้เกิดการยอมรับ กล่าวได้ว่าการยอมรับกระทำตามนี้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติซึ่งจะมีพลังผลักดันให้บุคคลยอมรับกระทำตามมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวน หรือความรุนแรงของรางวัลและ การลงโทษ

^๘Kohlberg Lawrence, *Moral Development and Behavior*, (New York: Kolt Rinehart and Winston Co; ๑๙๖๕), p. ๔๖๙.

๒) การเลียนแบบ กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งเร้า หรือสิ่งกระตุ้นซึ่งการยอมรับนี้เป็นผลมาจากการที่บุคคลต้องการจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือที่พอใจระหว่างตนเองกับผู้อื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่นจากการเลียนแบบนี้ทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนไปมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าให้เกิดการเลียนแบบ กล่าวได้ว่าการเลียนแบบเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งพลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการโน้มน้าวใจของสิ่งเร้าที่มีต่อบุคคล การเลียนแบบจึงขึ้นอยู่กับพลังของผู้ส่งสารบุคคลจะรับเอาบทบาททั้งหมดของคนอื่นมาเป็นของตนเอง หรือแลกเปลี่ยนบทบาทซึ่งกันและกัน บุคคลจะเชื่อในสิ่งที่ตัวเองเลียนแบบแต่ไม่รวมถึงเนื้อหาและรายละเอียดในการเลียนแบบทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนไปมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

๓) ความต้องการที่อยากจะเปลี่ยนกระบวนการนี้จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่าซึ่งตรงกับความต้องการภายในค่านิยมของเขา พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในลักษณะนี้จะสอดคล้องกับค่านิยมที่บุคคลมีอยู่เดิม ความพึงพอใจที่ได้จะขึ้นอยู่กับเนื้อหารายละเอียดของพฤติกรรมนั้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถ้าความคิดความรู้สึกและพฤติกรรมถูกกระทบไม่ว่า จะในระดับใดก็ตามจะมีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติทั้งสิ้น นอกจากนี้องค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการสื่อสาร เช่น คุณสมบัติของผู้ส่งสารและผู้รับสารลักษณะของข่าวสารตลอดจนช่องทางในการสื่อสารล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ทั้งสิ้น

ทัศนคติของบุคคลที่เกิดขึ้นแล้วแม้จะคงทนแต่ก็สามารถเปลี่ยนได้โดยตัวบุคคล สถานการณ์ข่าวสารการชวนเชื่อและสิ่งที่ทำให้เกิดการยอมรับในสิ่งใหม่แต่จะต้องมีความสัมพันธ์กับค่านิยมของบุคคลนั้น นอกจากนี้อาจเกิดจากการยอมรับโดยการบังคับ เช่น กฎหมาย ข้อบังคับ แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยใช้อิทธิพลทางสังคมเกิดจากความเชื่อที่ว่าบุคคลจะพัฒนาทัศนคติของตนเองในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ได้รับจากผู้อื่นในสังคม สิ่งที่มีอิทธิพลทางสังคม ซึ่งบุคคลที่เราใช้เป็นมาตรฐานเพื่อประเมินทัศนคติ ความสามารถของเราหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อิทธิพลของผู้อื่นที่มีต่อทัศนคติของบุคคลตรงกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมที่เรียกว่า การเลียนแบบซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลรับเอาคุณสมบัติของผู้อื่น เช่น ความคิด ทัศนคติ พฤติกรรม เป็นต้นมาเป็นของตนข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของทัศนคติในส่วนของการรับรู้เชิงแนวคิด และเมื่อองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบส่วนอื่นจะมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงด้วยบุคลาการทางการแพทย์ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารต้องมีความเชี่ยวชาญ และความน่าไว้วางใจจะทำให้มีความน่าเชื่อถือสูง สามารถชักจูงใจได้ดีอีกทั้งมีบุคลิกภาพดีก็จะมี ความสำคัญต่อการยอมรับ นอกจากนี้หากข้อมูลข่าวสารมีการเตรียมมาเป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นเนื้อหา การเรียงลำดับ ความชัดเจน

ตลอดจนมีความกระชับและมีช่องทางในการส่งที่เหมาะสมผู้ใช้บริการซึ่งเป็นผู้รับสารก็อยากฟัง และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมตามคำแนะนำหรือชักจูง^๙

๔) การเปลี่ยนทัศนคติของบุคคล โดยทั่วไปมี ๒ ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงทางตรง ซึ่งมีลักษณะที่เป็นไปในทางเดียวกัน คือเมื่อบุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นบวกก็จะมีการแสดงออกเพิ่มมากขึ้นในทางบวก ในขณะที่เมื่อมีทัศนคติในทางลบก็จะมีการแสดงออกในทางลบด้วย ส่วนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติอีกลักษณะหนึ่ง คือบุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางบวก แต่จะแสดงออกไปในทางลบ เมื่อพิจารณาแหล่งที่มาของทัศนคติแล้วจะเห็นว่าองค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงให้บุคคลเกิดทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ก็คือการสื่อสาร ทั้งนี้เพราะไม่ว่าทัศนคติจะเกิดจากประสบการณ์เฉพาะอย่าง

สรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทัศนคติย่อมมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้และพฤติกรรมของบุคคลในลักษณะที่ต่อเนื่องกัน กล่าวคือเมื่อบุคคลได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนั้นและการเกิดความรู้ความเข้าใจนี้ มีผลทำให้เกิดทัศนคติต่อเรื่องนั้นและสุดท้ายจะก่อให้เกิดพฤติกรรมที่กระทำต่อเรื่องนั้นตามมา ดังนั้นจึงกล่าวว่าทัศนคติของบุคคลสามารถถูกทำให้เปลี่ยนแปลง โดยการได้รับข้อมูลจากบุคคลหรือจากแหล่งข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในส่วนของการรับรู้ และเมื่อองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบส่วนอื่นจะมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลง กล่าวคือเมื่อองค์ประกอบของทัศนคติเปลี่ยนแปลงจะทำให้องค์ประกอบของอารมณ์และพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงด้วย^{๑๐}

จากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติพบว่า ทัศนคตินั้นเป็นการรวบรวมเอาความรู้สึกนึกคิดความเชื่อ ความคิดเห็นที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปในทิศทางทิศทางหนึ่ง ขณะเดียวกันทัศนคดียังเป็นฐานของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลบุคคลต่อสังคมทั้งด้านบวกและด้านลบของแต่บุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและพร้อมที่จะได้ตอบออกมาเป็นพฤติกรรมได้ ผู้วิจัยจึงได้นำเอามากำหนดเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

๒.๑.๒ แนวคิดที่เกี่ยวกับการถวายเป็นทาน

^๙ เชิดศักดิ์ โฆมาสินธุ์, การวัดทัศนคติและบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๐), หน้า ๘๐.

^{๑๐} ประภาเพ็ญ สุวรรณ, พฤติกรรมศาสตร์ พฤติกรรมสุขภาพ และสุขศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๒), หน้า ๑๔๒.

สังคมมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ล้วนอาศัยการให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนในสังคมเอาไว้ด้วยกัน เพราะการให้ทำให้เกิดการแบ่งปัน ผู้คนจึงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขไม่ต้องเบียดเบียนเช่นฆ่าทำร้ายหรือจ้องทำลายซึ่งกันและกัน การให้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทุกชีวิตจำเป็นต้องมี

การให้ ถือเป็นเรื่องจำเป็นของคนที่อยู่ร่วมกัน ต้องมีการช่วยเหลือกันด้วยการแบ่งทรัพย์สินของที่มีอยู่ให้แก่คนอื่นบ้าง ตามความจำเป็น เช่น ให้อาหารในเวลาเพื่อนมนุษย์มีความอดอยากหิวโหย ให้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มในเวลาเพื่อนมนุษย์มีความขาดแคลน เช่น ในฤดูหนาวให้ที่พกอาศัยเป็นครั้งคราวให้ยารักษาโรค หรือให้การช่วยเหลือพยาบาลในเวลาเพื่อนมนุษย์เจ็บไข้ไม่สบาย การให้สิ่งของที่ไม่มีโทษในเรื่องที่เป็นประโยชน์เช่นนี้ นับว่าเป็นความถูกต้องของการให้ เพราะในเวลาก่อนจะให้ก็มีใจดี ในขณะที่กำลังให้ก็มีใจเลื่อมใส ครั้นให้แล้วก็มีใจแช่มชื่นเบิกบานเป็นความบริบูรณ์แห่งเจตนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสุดท้าย ผู้ใด แม้มิได้มีทรัพย์สินของจะแบ่งให้แต่ก็สามารถจะใช้เวลาและกำลังกายกำลังใจ ในการช่วยเหลือคนอื่นได้ และประการสุดท้ายที่สำคัญการบอก การแนะนำชี้แจงให้มีปัญญา เครื่องรู้ธรรม ว่าการประพฤติอย่างนี้เป็นความดีมีคุณสรรเสริญ อย่างนี้ไม่มีคนติเตียน สิ่งนี้มีโทษไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ สิ่งนี้ไม่มีโทษเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข แนะนำให้เพื่อนมนุษย์ตั้งอยู่ในการประพฤติความดี อย่างนี้ก็จัดเป็นการให้ทานที่ประเสริฐ

การให้ทาน^{๑๑} หรือ ทานมัย อันหมายถึง การให้ การสละหรือการเผื่อแผ่แบ่งปัน ไม่ว่าจะเป็นเงินทองข้าวของเครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใด และไม่ว่าจะให้แก่ใครก็ถือเป็นบุญทั้งสิ้น เพราะการให้ทานเป็นการลดความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ถี่เหนียว และความคับแคบในจิตใจให้น้อยลง ทำให้เราไม่ยึดติดในวัตถุสิ่งของ อีกทั้งสิ่งที่เราบริจาคหรือให้ทานแก่ผู้อื่นก็จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนและเป็นประโยชน์ต่อผู้รับและสังคมโดยรวม การให้ทานน้อยที่ไหนๆ ก็ทำได้และไม่จำเป็นต้องมีเงิน เช่น การแบ่งของกินให้กับแม่บ้านที่ทำงานหรือยาม เป็นต้น ข้อสำคัญสิ่งที่บริจาคหรือให้ทานแก่ผู้อื่นควรเป็นสิ่งยังใช้ได้ มิใช่เป็นการกำจัดของเหลือใช้ที่หมดอายุ หมดคุณภาพให้ผู้อื่น ผลการให้ทานดังกล่าวจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความปิติอิ่มเอิบใจ คำสอนในพระพุทธศาสนากล่าวว่า การให้ (ทาน) หมายถึง การให้สิ่งของที่ให้ ตรงกับภาษาอังกฤษ ว่า alms : money, clothes and food that are given to poor people. หรือ Dāna ; to give, to deal out, giving, dealing out, alms giving^{๑๒}. มาจากรากศัพท์บาลีว่า ทา ธาตุ มีความหมายหลายนัย เป็นความดีที่เป็น

^{๑๑} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๐๕/๑๙๕, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๙.

^{๑๒} A.S.Hornby , Dictionary of Current English,(Great Britain: Antony Rowe Ltd,Chippenham, Wiltshire), p. ๓๐.

สัมมาทิฐิเบื้องต้น (ความเห็นถูกหรือเข้าใจถูก) ของมนุษย์ทุกคนเพราะทั้งการให้ การแบ่งปัน หรือการสงเคราะห์ ล้วนเป็นคุณธรรมที่เกื้อกูลกันระหว่างชีวิตต่อชีวิต มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ บนพื้นฐานของการให้^{๑๓} เป็นพื้นฐานความดี ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป ,ธรรมดาว่า เชื่อว่าทานนี้ เป็นเหตุแห่งสุขทั้งหลายเป็นมูลรากของสมบัติทั้งหลาย เป็นที่ตั้งแห่งโภคสมบัติทั้งหลาย (ทาน นาม สุขาน นิทาน,สมปตติณ มूल, โภคาน ปติภูฐา)^{๑๔}

การให้ ยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะรองรับการทำความดีอื่นๆ ที่จะตามมา ดังเช่นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งยังสร้างบารมี กว่าพระองค์จะประสบความสำเร็จขั้นสูงสุดในชีวิตได้ดังนี้ พระองค์ก็อาศัยการทำทานเป็นจุดเริ่มต้นของการสั่งสมความดี และทานที่สั่งสมดีแล้วย่อมอำนวยผลอย่างไม่มีประมาณเหมือนกัน ดังที่พระองค์ตรัสไว้ในทานสูตร ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่า สัตว์ทั้งหลาย พึงรู้ผลแห่งการจำแนกทานเหมือนอย่างเราผู้รู้ สัตว์ทั้งหลายยังไม่ให้แล้วก็จะไม่พึงบริโภคนั้น ความตระหนี่อันเป็นมลทิน จะไม่พึงครอบงำจิตของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่านั้นไม่พึงแบ่งคำข้าวคำหลังจากคำข้าวแล้วก็จะไม่พึงบริโภคนั้น ถ้าภิกษุ (ผู้รับทาน) ของสัตว์เหล่านั้นพึงมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แต่เพราะสัตว์ทั้งหลาย ไม่รู้จำแนกทานเหมือนอย่างเราผู้ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายไม่ให้แล้วจึงบริโภคนั้น ความตระหนี่ อันเป็นมลทินจึงยังครอบงำจิตของสัตว์เหล่านั้น”

การให้ เป็นการสร้างความดีที่ง่ายที่สุด แต่ส่งผลดีให้แก่ชีวิตของเราอย่างมากมาที่สุดจะพรรณนายิ่งถ้าเป็นผู้ให้อย่างสม่ำเสมอแล้วยังยิ่งเห็นคุณค่าและรักการให้มากขึ้น ดังนั้น จึงควรศึกษา เรื่องการให้ทานให้เข้าใจ โดยอาศัยคำสอนและวิธีการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาเป็นต้นแบบให้เราได้ประพฤติปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

๒.๑.๓ รูปแบบแนวคิดการให้

รูปแบบการให้ในสังคมไทยที่มีวัฒนธรรมอันดีงามอันเกิดจากพระพุทธศาสนานั้นเป็นวัฒนธรรมในรูปแบบการให้มากมายตามวิถีชีวิต ถือเป็นระเบียบมารยาทของคนไทย มีแบบให้เราเห็นเป็นประจำในการให้ เช่น ,การยืมให้ก็เป็นทาน “ ,การให้คำแนะนำที่ดีแก่ผู้อื่นก็เป็นทาน” , การหยิบหรือขจัดสิ่งที่เป็นอันตรายออกไปจากถนนหรือทางเดินก็เป็นทาน “ ,การช่วยคนยกของขึ้นบันหลังสัตว์พาหนะก็เป็นทาน”

ขณะที่เด็กกำลังอยู่ในวัยทารก ความน่ารักของเด็กไม่ว่าจะเป็นแววตาอันสดใส

^{๑๓} เสรี พงศ์พิศ, ศาสนาคริสต์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๓๑),หน้า ๑๗.

^{๑๔} ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๖๙/๖๘.

บริสุทธิ์ รอยยิ้มอันแสนหวานจากปากที่ยังไม่มีฟันและผิวแก้มที่เต่งตึง เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความสุขและดึงดูดผู้ใหญ่อยากเข้าไปโอบกอดและหอมแก้ม ถึงแม้ทารกนั้นมิได้เป็นลูกหลานของตัวเองก็ตาม ทารกไม่เคยเรียกร้องต้องการอะไรจากผู้เข้าโอบอุ้ม แต่ผู้ที่ได้ใกล้ชิดหรือได้กอดทารกน้อยก็อยากจะซอซน หรือของเล่นให้และให้อย่างมีความสุข

การทำทานเป็นคุณงามความดี ศาสนาจึงมีสิ่งตอบแทนให้ อย่างน้อยในโลกนี้ ใครที่ทำทานก็จะได้รับความสุขใจ ได้บารมีทาน ได้รับความรักจากผู้คน แต่เนื่องจากการทำทานเป็นสิ่งที่ต้องทำมาจากใจ ดังนั้น วิญญาณก็จะได้รับการตอบแทนในโลกหน้าด้วยเช่นกัน ความเชื่อในเรื่องการตอบแทนในโลกหน้าจึงเป็นสิ่งที่จรรโลงใจให้คนทำบุญทำทานและทำให้โลกบางส่วนยังคงมีสวยงามน่าอยู่หลงเหลืออยู่บ้าง

การให้ (ทาน) เป็นหลักธรรมเบื้องต้นในพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกันและกันไว้ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การให้ทาน เพราะจัดเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง๑๒ ในบุญกิริยาวัตถุ ๓ อย่าง^{๑๕} คือ บุญสำเร็จด้วยการให้ บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และบุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนาการทำบุญทั้ง ๓ ประการนี้ เป็นหนทางในการปฏิบัติตนเพื่อจะเข้าสู่เป้าหมายตามเจตนาของผู้กระทำนั้นๆ

พระพุทธโอวาทที่ตรัสเรื่องการบำเพ็ญทาน มีความมุ่งหมายอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. การให้ (ทาน) เพื่อมุ่งพอกกิเลสในใจของผู้ให้

๒. การให้ (ทาน) เพื่อมุ่งสงเคราะห์ผู้รับ^{๑๖}

สองคำนี้ คงใช้ศัพท์ว่า ,ทาน” เหมือนกัน และก็มีผู้แปลว่า ,ให้” เหมือนกันด้วยบางทีทำให้เข้าใจสับสน และอาจจะทำให้คนกล่าว ,ทาน” ก็ได้ เพราะในการให้แก่คนขอทาน ก็ใช้คำว่า ,ทาน” ให้แก่พระสงฆ์ก็ใช้คำว่า ,ทาน” จึงทำให้เห็นคุณค่าของทานดูเหมือนจะน้อยลง ซึ่งความจริงแล้ว ศัพท์ๆ เดียวกัน แต่ความมุ่งหมายต่างกัน ในบางแห่งพระพุทธเจ้าทรงสอนให้บำเพ็ญทานเพื่อกำจัดกิเลสในใจของผู้ให้นั่นเอง เช่น ทานที่มาในธรรมะหมวดบุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ ทาน ศีล ภาวนา และในหมวดบารมี ๑๐ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญาวิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา มีความมุ่งหมายตรงตัวในการชำระกิเลสในใจของผู้ให้ ส่วนทานที่ทรงสอนไว้ในธรรมะบาง

^{๑๕} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๐๕/๑๙๕., ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๙.

^{๑๖} พ.อ.ปิ่น มุกขนันต์, คำบรรยายพุทธศาสนาตร์ ฉบับฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ภาค ๓, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๑๗. หน้า ๓๘ – ๓๙.

หมวดมุ่งไปในทางสงเคราะห์แก่ผู้รับ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความสามัคคีในสังคม คือ ทำให้คนรักใคร่
นับถือกันเป็นสำคัญ เช่น คำว่า ทาน ในหมวดสังคหวัตถุและในหมวดทศพิธราชธรรม เป็นต้น

ในธรรมะบางหมวด ที่ทรงมุ่งจะแสดงทั้งสองความมุ่งหมายในที่เดียวกัน มีการแยกศัพท์ไว้
ต่างหากก็มี เช่น ในมงคลสูตร บทว่า ทานญจ ธมมจริยา จ ญัตถกานญจ สงคโห คำว่าทานในบทนี้
มุ่งถึงการให้ เพื่อกำจัดกิเลสในใจของผู้ให้ ส่วนคำว่า สังคหะ มุ่งสงเคราะห์แก่ผู้รับเมื่อทราบถึง
ความมุ่งหมายในการบำเพ็ญทาน ๒ อย่างนี้แล้ว ทำให้นึกถึงสำนวนพูดของชาวบ้านทั่วไป คือคำว่า
,ทำบุญทำทาน “ เวลาถวายของแก่พระเรียกว่า ,ทำบุญ”^{๑๗} แต่ครั้งให้ของแก่คนยากจน มักเรียก
กันว่า ,ทำทาน” สาเหตุที่ใช้คำต่างกันอย่างนี้ ก็เพราะการให้มียุสองความมุ่งหมายดังกล่าวการให้
ของแก่พระ ผู้ให้มุ่งหมายชำระจิตใจของตนให้สะอาดเป็นสำคัญมิได้ถือว่าพระท่านยากจนแล้วเรา
จึงให้ ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น บางทีพระท่านเป็นถึงสมเด็จพระราชาคณะ หรือพระราชาคณะ
บุคคลถวายไทยทานมีเทียนสองเล่มรูปหนึ่งช่อง สบหนึ่งผืน ฯลฯ ซึ่งไทยทานแบบนี้ที่กุฎิท่านมีมาก
อยู่แล้ว แต่ผู้ให้ก็มีได้เอาฐานะของท่านมา เป็นเกณฑ์พิจารณาว่าท่านมีแล้วหรือไม่ แต่เอาจิตใจของ
ตนเองเป็นเกณฑ์ เมื่อเกิดศรัทธาต้องการบุญจึงให้การให้ในลักษณะนี้มุ่งทำให้บริสุทธิ์สะอาด
และการทำให้บริสุทธิ์สะอาดเช่นนี้ ภาษาธรรมะเรียกว่าทำบุญ อีกทั้งพระสงฆ์นั้นพุทธศาสนิกชน
ก็นิยมเรียกว่าเป็นบุญเขต คือ นาบุญ ฉะนั้นสำนวนที่เรียกการให้สิ่งของแก่พระว่า ,ทำบุญ” นั้น
จึงชอบด้วยเหตุผลและเหมาะสมในทางปฏิบัติทุกประการ

รูปแบบของการให้ มียุ ๒ อย่าง คือให้ทานเพื่อพอกกิเลสในใจของตนเอง กับให้ทานเพื่อ
ช่วยสงเคราะห์แก่ผู้รับ ทั้งสองอย่างนี้เป็นรูปแบบของการให้ทานด้วยกัน แต่อย่างแรกเป็นการให้
โดยตรง คือ ความปรารถนาดีความบริสุทธิ์ใจที่เกิดจากการให้แท้ๆ ส่วนอย่างหลังเป็นการให้มุ่ง
สงเคราะห์ บุญจะเกิดก็เกิดจากน้ำใจเมตตากรุณาอีกชั้นหนึ่งรูปแบบการให้ มีหลักอยู่ ๓ ประการ
เรียกว่า ทานสมบัติ ได้แก่ ความถึงพร้อมหรือความพร้อมพร้อมสมบูรณ์ ซึ่งทำให้ทานที่ได้บริจาคแล้ว
เป็นทานอันยอดเยี่ยม มีผลมาก คือ

๑. เขตสมบัติ หมายถึง บุญเขตถึงพร้อม คือ ปฏิคาหก หรือผู้รับทานเป็นผู้ประพฤดีดี
ปฏิบัติชอบ ประกอบด้วยคุณธรรม (บุคคล)

๒. ไทยธรรมสมบัติ ไทยธรรมถึงพร้อม คือ สิ่งที่ให้เป็นของบริสุทธิ์ได้มาโดยชอบธรรม และ
เหมาะสมเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ (วัตถุ)

^{๑๗} ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ และคณะ. ศาสนพิธี คู่มือทำบุญบำเพ็ญกุศลสำหรับพุทธศาสนิกชน,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๖. หน้า ๑.

๓. จิตตสมบัติ เจตนาถึงพร้อม คือ ให้ความตั้งใจ คิดจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ แท้จริง มีเจตนาบริสุทธิ์ทั้ง ๓ กาล (ก่อนให้ใจยินดี ขณะให้จิตผ่องใส ให้แล้วเบิกบานใจ)^{๑๘}

ก. เขตสมบัติ นอกจากหมายถึง ปฏิกาคห ผู้รับแล้ว ยังรวมถึงทายก คือ ผู้ให้ด้วย ดังนั้น ทานสมบัติข้อนี้ จึงได้แก่ บุคคลนั่นเอง การให้ทานนั้นแม้เจตนา (จิตตสมบัติ) จะดีวิัตถุ (ไทยธรรม) จะดี แต่ถ้าเขตสมบัติ (บุคคล) ไม่ดีผลทานก็ไม่เต็มที่ บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับทานจะต้องดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย คือ ปฏิกาคห ผู้รับ ซึ่งถือว่าสำคัญมาก พระพุทธเจ้าทรงตรัสย้ำให้รู้จักเลือกปฏิกาคห คือ ให้เลือกทำบุญในพระสงฆ์ ที่ปฏิบัติชอบด้วยวินัยสิกขา และตรัสเปรียบไว้ว่า นาที่หย้ารก ปลุกข้าว ก็ได้ข้าวน้อย นักบวชที่ไม่ตั้งใจในสิกขาวินัยก็เหมือนนาที่เต็มไปด้วยหญ้า ถึงทำบุญมาก ก็ได้บุญน้อย หรืออาจไม่ได้เลยสำหรับเหตุผลก็คือ การทำบุญในนักบวชที่ทุศีล ก็เท่ากับให้กำลังแก่ผู้ผิดให้ มีกำลังที่จะเหยียบย่ำพระศาสนาให้ล่มจมเร็วขึ้น และการให้แก่ปฏิกาคหที่ไม่สมบูรณ์เช่นนั้นย่อมเป็นการยากมากที่ทายกจะทำเจตนาให้บริสุทธิ์ทั้ง ๓ กาล ดังจะอธิบายต่อไปในเบื้องหน้า ฉะนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าทรงสอนให้พุทธศาสนิกทำบุญด้วยการให้แล้ว จึงตรัสสำคัญอีกว่า วิเจยย ทานํ สุตตปัสสถิ การเลือกให้ อันพระสุคตเจ้าทรงสรรเสริญแล้ว^{๑๙}

ข. ไทยธรรมสมบัติ หมายถึง สิ่งของที่จะให้ ได้แก่ วัตถุ นั้นเองบางทีเรียกคำเต็มว่า ทานวัตถุ แปลว่า ของสำหรับทาน ท่านแสดงทานวัตถุไว้ ๑๐ อย่าง คือ

๑. อนัน্ন ข้าว หมายถึง อาหาร
๒. ปานํ น้ำดื่ม รวมทั้งเครื่องดื่มอันสมควรแก่สมณบริโภค
๓. วตถิ ผ้า เช่น ผ้านุ่ง ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว
๔. ยานํ ยานพาหนะ เครื่องอุปกรณ์การไป เช่น รถ คานหาม รองเท้าสังเคราะห์ปัจจัยคำโดยสารเข้าด้วย
๕. มาลา ดอกไม้
๖. คนธิ ของหอม หมายถึง ธูป เทียนบูชาพระ
๗. วิเลปนํ เครื่องลูบไล้ หมายถึง เครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายให้สะอาดมีสบู่อูตว เป็นต้น
๘. เสยยา ที่นอน เช่น เสื่อ หมอน มุ้ง
๙. วสถิ ที่อยู่อาศัยหรือที่พัก เครื่องรับรอง ศาลา ม้านั่ง เสนาสนะ

^{๑๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ , (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๒ – ๑๒๓.

^{๑๙} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสนาสัพัญญิต เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๖). หน้า ๒๔.

๑๐. ปทีเปยย์ เครื่องตามประทีป มีเทียนจุดใช้แสง ตะเกียงน้ำมันตะเกียงโคมไฟ และไฟฟ้า เป็นต้น^{๒๐}

ทานวัตถุ ๑๐ อย่างนี้ ควรถวายเป็นทานแก่ภิกษุสามเณร เพื่อใช้สอยหรือบูชาพระรัตนตรัยตามสมควร เมื่อรู้จักของควรให้แล้ว ยังต้องรู้จักกาลที่ควรให้ด้วย เช่น จะถวายอาหารแก่พระ จะต้องถวายในเวลาที่ท่านฉันได้ ดังนี้ เป็นต้น ข้อพิจารณานี้ ถือว่าเป็นความฉลาดของผู้ให้ จึงจะสำเร็จประโยชน์

นอกจากนี้แล้ว การจัดของถวายพระจะต้องยึดหลักปัจจัย ๔ เป็นเกณฑ์ ปัจจัย ๔ นั้น

๑. จีวร หมายถึง ผ้าที่พระใช้นุ่งห่มทุกชนิด

๒. บิณฑบาต หมายถึง อาหารเครื่องเลี้ยงชีพ

๓. เสนาสนะ หมายถึง ที่อยู่ รวมทั้งเตียง โต๊ะ ฯลฯ

๔. คิลานเภสัช หมายถึง ยาแก้โรคทุกชนิด

สิ่งของที่ควรให้เหล่านี้แสดงไว้พอเป็นตัวอย่าง แม้ของที่เป็นประโยชน์แก่การบำเพ็ญสมณธรรมของพระสงฆ์ ก็ให้ถือว่าเป็นทานวัตถุด้วย เช่น หนังสือเรียน เครื่องเขียน เป็นต้น ยังมีอยู่อีกคำหนึ่ง ที่นิยมใช้กันมาก คือคำว่าไทยทาน หรือไทยธรรม สองคำนี้ หมายถึงของที่เตรียมไว้สำหรับถวายพระ เช่น จัดของถวายพระไว้เป็นสำหรับๆ คอยเวลาถวาย ของที่เตรียมไว้อย่างนี้เรียกว่าไทยทาน หรือไทยธรรม

สิ่งของทำบุญนั้น ต้องเป็นของที่เรามาได้โดยสุจริต ไม่ใช่ลักปล้นฉ้อโกง ใครมา เป็นต้น จึงจะเป็นทานวัตถุอันประเสริฐ ทำบุญแล้วได้บุญมาก

ค. จิตตสมบัติ เจตนาถึงพร้อม หมายถึง ความตั้งใจในการให้โดยมีจุดประสงค์เพื่อพอกจิตของตนให้บริสุทธิ์สะอาด เจตนาในการให้ทานเรียกกันว่า จากเจตนาเจตนาเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะทำให้เกิดความสะอาดแห่งจิต ที่เรียกว่าได้บุญ การทำทานนั้น ถึงวัตถุที่จะให้มากและดีพิเศษเท่าใด ถึงพระผู้รับจะเป็นผู้บริสุทธิ์สักเพียงใด ถ้าเจตนาของผู้ถวายทานไม่ดี ก็ได้บุญไม่เต็มที่ หรืออาจไม่ได้เลยก็ได้ เหมือนกับเราอยากได้ความสะอาดของผ้า แม้ยาจะมีสบู่ออย่างดีแต่เราไม่ได้ซักให้ถูกแบบถูกวิธี สักแต่จุ่มๆ วางๆ ไม่พอกให้ถึงที่ก็จะได้รับความสะอาดของผ้าไม่เต็มที่อยู่นั่นเอง เจตนาในการให้สิ่งที่ดีนั้น ควรคิดว่าการให้เพื่อทำความดี คือ ทำให้จิตของเราบริสุทธิ์จากกิเลส ต้องตั้งใจให้ตรงเจตนา อย่าผิดเจตนา การตั้งเจตนาผิดนั้น เช่น

- ให้สิ่งของเพื่อหาเสียง

- ให้สิ่งของเพื่อให้ตนทั้งหลายชมว่าเป็นตนใจบุญ

^{๒๐} อก.อภฺรฺก. (บาลี) ๒๓/๓๕/๑๙๖.

- ให้สิ่งของเพื่อผูกมิตรกับพระ
- ให้สิ่งของเพื่อเฮฮาให้สนุก
- ให้สิ่งของเพื่อให้ญาติพี่น้องเอาเงินมาลงขัน
- ให้สิ่งของเพื่อจะเอาของกำนัล ของขำรวย เป็นต้น

การให้แบบนี้ ถือว่าไม่ตรงเป้าหมาย ความดีงามเกิดในจิตใจได้น้อย หรืออาจไม่ได้ดีเลยก็เป็นได้ เหมือนกับคนยิงลูกศร หากเล็งไม่ตรงเป้า ถึงยิงถูกก็ถูกที่หมายรองลงมา ได้ผลน้อย

การให้ ถือว่าเจตนาบริสุทธิ์เต็มที่จะต้องบริสุทธิ์ครบทั้ง ๓ กาล หรือ ๓ วาระ เรียกว่า เจตนา ๓^{๒๑} คือ

๑. ปุพฺพเจตนา หมายถึง เจตนาก่อนที่จะให้ เช่น ตั้งใจว่าพรุ่งนี้จะเลี้ยงพระในระหว่างเตรียมการก่อนจะถึงเวลาเลี้ยงพระจริง ก็รักษาเจตนาให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง ให้มีจิตใจจดจ่อต่อบุญแน่วแน่ ผู้ให้ทานเป็นผู้ยินดีที่จะให้ก่อนทานล่วงหน้า ๑ เดือน หรือ ๑๕ วัน ว่า เราจักให้ทาน เจตนาในส่วนนี้เกิดขึ้นตั้งแต่เกิดความคิดเช่นนี้ จนถึงขณะจัดแจงเครื่องอุปกรณ์ สำหรับให้ทานก่อนมูญจนเจตนา ผู้ให้ทานย่อมยินดีในขณะนั้นว่า เราจักฝังขุมทรัพย์อันเป็นเหตุสมบัติที่สามารถติดตามเราไปได้

๒. จาคเจตนา (มูญจนเจตนา) ผ่องใส ไม่ยอมให้จิตตกอยู่ในอำนาจของอกุศลมูลเป็นต้น กำลังให้ทานอยู่ ย่อมยังจิตให้เลื่อมใส ขณะให้ทาน ย่อมมีเจตนาในทานที่ตนให้นั้นเจตนาในขณะที่กำลังให้นี้ เกิดขึ้นเมื่อทลายกบรจรวงไทยธรรมในมือของทักษิณบุคคล ทำจิตให้เลื่อมใสว่า เรา กำลังทำการถือเอาสิ่งที่เป็นแก่นสาร จากทรัพย์ที่ไม่มีแก่นสาร

๓. อปฺราปรเจตนา หมายถึง เจตนาหลังจากที่ให้ทานแล้ว เช่นหลังจากทำบุญเลี้ยงพระเสร็จ ก็มีจิตใจชื่นบานในความดีของตน เมื่อระลึกถึงทานที่ตนได้ให้แล้ว เจตนาในส่วนนี้ เกิดขึ้นหลังจากทลายกบรจรวงไทยธรรมแก่ทักษิณบุคคลแล้ว มีจิตใจชื่นบาน เกิดปีติโสมนัสว่า ทานที่บัณฑิตบัญญัติไว้ เราก็ได้ปฏิบัติตามแล้ว ทานของเราสำเร็จประโยชน์ด้วยดีแล้วการทำใจอย่างนี้ จึงได้เจตนาครบทั้ง ๓ กาล ได้บุญเต็มที่และที่ว่าได้บุญเต็มที่ ก็เพราะตัวเจ้าภาพนั่นเองได้พอกจิตของตนอยู่ตลอดเวลา ครบถ้วนทุกวิถีทุกระยะ จิตก็ได้ความสะอาดเต็มที่เหมือนการซักผ้านั่นเอง กล่าวคือตั้งใจทำทั้งเวลาซัก เวลาตาก เวลารีด ผ้าก็จะสะอาด ถ้าไม่ตั้งใจทำในตอนใดตอนหนึ่งก็เอาดีไม่ได้เต็มที่

สิ่งที่สำคัญก็คือ เจตนาทั้ง ๓ ประการนี้ จะสมบูรณ์ครบองค์ได้ เมื่อผู้ให้ทานนั้นประกอบด้วยสัมมาทิฐิ มีความเชื่อในกรรมและผลของกรรม คือ เชื่อว่าการให้ทานเป็นความดีที่

^{๒๑} ๐.ฉก.ก.(บาลี) ๒๒/๓๐๘/๓๒๓., ๐.ฉก.ก.(ไทย) ๒๓/๓๐๘/๓๐๗-๓๐๘.

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ทานที่ทำแล้วย่อมมีผลมาก บุญกรรมที่บุคคลบำเพ็ญแล้วย่อมมีผลในฉกณินาต อังคุตตรนิกาย เจตนาของทนายในกาลทั้ง ๓ คล้ายคลึงกัน ดังความว่า ผู้ให้ คือผู้ที่มีความสุขทั้งก่อนให้ทาน กำลังให้ทานและหลังให้ทานแล้ว คือ

๑. ก่อนให้ทาน เขาเป็นผู้มีความสุข ที่ได้มีโอกาสให้ทาน
๒. ขณะกำลังให้ ก็เป็นผู้มีความสุขว่า ได้ทำให้ผู้อื่นมีความสุขได้
๓. หลังจากให้ทานแล้ว ก็ปลื้มใจว่า เราได้กระทำความดีแล้ว^{๒๒}

การให้ ก็เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญประการหนึ่งใน ๓ หลักนั้น เพราะถ้ามีแต่ผู้ให้ และมีศรัทธา แต่ไม่มีผู้รับ การให้ทานก็ไม่สำเร็จประโยชน์อะไร ฉะนั้น ควรจะมีทั้ง ๓ ประการ การให้จึงมีอานิสงส์มาก

ความบริสุทธิ์ของจิตใจ ถ้าผู้ให้ทานสามารถชำระจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ ปราศจากความโลภ โกรธและหลง สามารถปลดปล่อยความตระหนี่ ไม่เกิดความรู้สึกหวงแหนเสียดายของที่ให้ทั้งก่อนทำ ขณะทำ และหลังจากทำทานแล้ว ทานที่ทำจะมีผลมาก ถ้าชำระจิตใจตัวเองได้น้อย ทานที่ทำก็มีผลน้อย

การให้ด้วยศรัทธา ด้วยความเลื่อมใสอย่างจริงจัง เชื่อว่าการให้ทานเป็นการเกื้อหนุนให้เกิดคุณงามความดี ถึงแม้จะไม่ทำทานกับพระสงฆ์เลยก็ตาม ทานก็จะมีผลมาก ถ้าผู้ให้ทานสักว่าแต่ให้ เป็นการทำตามๆ กันไป ทานที่ทำก็จะมีผลน้อย ศรัทธาในที่นี้จะต้องประกอบด้วยปัญญา ไม่ใช่เกิดจากการชักชวนของคนอื่นหรือจากปัจจัยภายนอก มีความเห็นถูกต้อง(สัมมาทิฐิ) เป็นตัวนำศรัทธา

พฤติกรรม หมายถึง ความประพฤติ รวมไปถึงลักษณะการให้ด้วย ที่มีส่วนทำให้ทานมีผลมากหรือน้อยได้เช่นกัน ดังนี้

ผู้ให้ทานต้องลงมือทำทาน ตระเตรียมสิ่งของด้วยตนเอง ถ้าทำได้เช่นนี้ทานย่อมมีผลมาก ถ้าคิดจะทำทานแต่ให้คนอื่นเตรียมให้ ให้คนอื่นทำแทน หรือไม่มีเจตนาในการให้ ทานนั้นก็ย่อมมีผลน้อย

ผู้ให้ทานต้องมีสติ สัมรวมกาย วาจา และใจ ในขณะที่ให้ทาน ทำด้วยความเต็มใจไม่มีจิตรังเกียจหรือดูหมิ่นผู้รับ มีจิตมุ่งหวังให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ ไม่ว่าเขาจะเป็นใครก็ตามทานที่ให้ก็จะมีความมีผลมาก

ผู้ให้ทานรู้จักประมาณตนเอง ให้ทานโดยไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น ทำตามกำลังทรัพย์เท่าที่มี ให้ทานโดยไม่เจาะจง ไม่กำหนดมาตรฐานของผู้รับทาน วางใจเป็นกลางในขณะที่ทำทาน

^{๒๒} อัง. ฉกก. (บาลี) ๒๒/๓๐๘/๓๒๓., อัง. ฉกก. (ไทย) ๒๓/๓๐๘/๓๐๗-๓๐๘.

ทานนั้นก็จะมีผลมาก ถ้าผู้ให้ทานไม่รู้จักประมาณตน ทานนั้นก็จะมีผลน้อย^{๒๓} ตัวอย่างของการขาดเจตนา ๓

๑. คนมีฐานะร่ำรวย ถือว่าตนเป็นนายทุน มอบธนะในการทำบุญให้เป็นหน้าที่ของคนใช้ เช่นว่า ,ให้ตักบาตรไปเถอะแล้วค่อยมาเบิกเงิน ฉันจะจ่ายให้เอง “ การกระทำดังกล่าวนี้เจตนาไม่สมบูรณ์ ได้บุญน้อย เพราะจิตของเขาสัมผัสกับกุศลกรรมเพียงนิดเดียว คือ ตอนสั่งไว้กับตอนจ่าย สดางค์ให้คนใช้เท่านั้น

๒. บางคนเตรียมงานทำบุญเป็นการใหญ่ มีการแห่และสมโภชอย่างมโหฬาร แต่ถึงวันทำบุญเข้าจริง ตนเองกลับนั่งตมสุราจนเมามายไร้สติ งานบุญให้คนอื่นทำแทนทั้งนั้น พองานเสร็จสร้างมา จึงกลับยินดีเฝ้าอ้อมในการทำบุญของตน คนผู้นี้ก็ได้บุญอย่างขาดๆ ว่างๆ (ไม่เต็มที) เพราะขาดมกุญจนเจตนา

๓. บางคนทำบุญสุนทานเต็มที่ พอเสร็จงานรู้ว่าเงินทองสิ้นเปลืองไปมาก เกิดอาการเสียดาย บ่นเพ้อรำพันในภายหลัง อาการดังกล่าวนี้ ก็ได้บุญน้อยเพราะเสียอุปการเจตนา

ดังนั้น เจตนาทั้ง ๓ กาล จึงเป็นหลักสำคัญในการวินิจฉัยผลบุญเศรษฐีบริจาคเงินแสนหรือเงินล้านทำบุญ แต่อาจได้บุญน้อยกว่าคนทุกตะเชียวใจทำบุญด้วยข้าวทัพพีเดียวก็ได้ ก็เพราะได้เปรียบเสียเปรียบกันในทางเจตนาตัวเอง

สรุป ผู้วิจยเห็นว่ารูปแบบการให้นี้ ต้องพยายามทำเจตนาให้บริสุทธิ์มีศรัทธาในอันที่จะให้ต้องประกอบพร้อมด้วยคุณสมบัติ ๓ อย่าง คือ

บุคคล = เขตสมบัติ

วัตถุ = ไทยธรรมสมบัติ

เจตนา = จิตตสมบัติ

ทั้ง ๓ ประการนี้ เรียกว่า การให้ถึงพร้อมด้วยสมบัติ คือ ลักษณะการให้ที่สมบูรณ์แบบตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในบุญกิริยาวัตถุ

การให้ทานนี้ มีประเด็นต่างๆ มากมาย ซึ่งพระอรรถกถาจารย์บ้างพระธรรมกถึกบ้าง ได้ อรรถาธิบายขยายความออกไป เช่น ทาน ๓ อย่าง

๑. จากเจตนา ชื่อว่า ทาน

๒. ไทยธรรม ชื่อว่า ทาน

๓. วิถี ชื่อว่า ทาน^{๒๔}

^{๒๓} สุมาลี มหณรงค์ชัย, ทาน – สังฆทาน ฉบับคู่มือชาวพุทธ , (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๔๗), หน้า ๕๑-๕๕.

จากเจตนา หมายถึง ความตั้งใจในการบริจาคในการเสียสละแม้จะยังไม่ได้บริจาคก็ตาม มุ่งเอาคุณธรรมภายในใจของบุคคลเป็นสำคัญ ผู้ใดมีความคิดในการเสียสละ ใจของผู้นั้นเรียกว่า มีการให้ทาน

ไทยธรรม หมายถึง วัตถุสิ่งของมีข้าวและน้ำ เป็นต้น ที่บุคคลให้

วิริติ หมายถึง การงดเว้นจากการทำบาป เรียกว่า อภัยทานก็ได้โดยความอีกอย่างหนึ่ง มุ่งเอาเบญจศีล คือ ศีล ๕ นั้นเอง เพราะเป็นการให้อภัยแก่ผู้อื่น

ทาน แบ่งตามสิ่งที่ให้มี ๒ อย่าง คือ

๑. อามิสทาน วัตถุทาน ให้สิ่งของต่างๆ คือปัจจัย ๔

๒. ธรรมทาน ให้ธรรม^{๒๕} เช่น สอน ตักเตือน เป็นต้น พระพุทธทรงแสดงว่าสัพพทาน ธรรมทาน ชินาติ ธรรมทาน ย่อมชนะทานทั้งปวง^{๒๖}

การให้ทาน ในส่วนอามิสทาน มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคม แต่ไม่ควรละเลย ธรรมทาน เมื่อจะบำเพ็ญทานควรพึงทำให้ครบทั้งอามิสทานและธรรมทาน สมตามคำกล่าวว่า “อามิสทาน ช่วยคำจุนชีวิตให้เขามีที่พึ่งอาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จักพึ่งตนเองได้ต่อไป เมื่อให้อามิสทาน พึงให้ธรรมทานด้วย^{๒๗}

การให้ทาน ใน ๒ ส่วนคืออามิสทาน การให้สิ่งของ ธรรมทาน การให้ธรรม บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ^{๒๘} และการให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสพระคาถาแก่ท้าวสักกะจอมเทพและเหล่าเทวดาว่า “การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง รสแห่ง ธรรมชนะรสทั้งปวง ความยินดีในธรรม ชนะความยินดีทั้งปวง ความสันต์อันหา ชนะทุกข์ทั้งปวง^{๒๙}

ทาน แบ่งตามพฤติการณ์ของทายกมี ๓ ชั้น คือ

^{๒๕} วศิน อินทสระ, **สาระสำคัญแห่งมงคล ๓๘ เล่ม ๒**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๕), หน้า ๑.

^{๒๖} อัง.ทุก.(ไทย) ๒๐ / ๑๔๒ / ๑๒๐.

^{๒๗} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๒๒.

^{๒๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๐๘.

^{๒๙} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๔๒/๑๒๐.

^{๓๐} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕ / ๓๕๔ / ๑๔๔.

๑. ทานทาโส^{๓๐} ผู้เป็นทาสแห่งทาน หมายถึง ให้อย่างดูหมิ่น ดูหมิ่นสิ่งของที่จะให้เป็นทาน หรือดูหมิ่นปฏิกิริยาทำเหมือนให้แก่คนใช้ กล่าวคือ ให้อย่างเลวกว่าที่ตนบริโภคใช้สอย

๒. ทานสหาโย ผู้เป็นสหายแห่งทาน ให้โดยขาดการระ ถือเสียวว่าแบ่งปันให้ปฏิกิริยาได้กินได้ใช้ ตีตนเสมอเหมือนให้แก่เพื่อนฝูง กล่าวคือ ให้อย่างเสมอกับที่ตนบริโภคใช้สอย

๓. ทานสามี หรือ ทานปติ ผู้เป็นนายแห่งทาน ให้อย่างด้วยความเคารพ คือ เคารพต่อไทยทาน ด้วยเคารพต่อปฏิกิริยาทำด้วย เข้าในลักษณะเทิดทูน ให้เหมือนให้แก่ผู้เป็นนาย กล่าวคือ ให้อย่างดี ประณีตกว่าที่ตนบริโภคใช้สอย ประดุจให้แก่ผู้เป็นที่เคารพนับถือและบูชา

ในทาน ๓ ประเภท ทานปติ เป็นทานอันประเสริฐมีผลมากกว่าทาน ๒ ประเภทแรก อนึ่ง ผู้ตัดความโลภแล้วให้ทาน ท่านเรียกว่า ทานบติเหมือนกัน^{๓๑}

สรุปผู้วิจัยมีความเห็นว่า รูปแบบการให้ในสังคมไทยที่มีวัฒนธรรมอันดีงามอันเกิดจากพระพุทธศาสนานั้น ถือว่าคนไทยมีแบบการให้ที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกันและกันอยู่แล้ว นั้น ผู้ให้ทานต้องขึ้นอยู่เจตนาทั้ง ๓ ประการ คือ ก่อนให้ กำลังให้ หลังจากให้ไปแล้วรูปแบบในการให้มีหลักอยู่ ๓ ประการ ได้แก่ เขตสมบัติ คือ บุญเขตถึงพร้อม ไทยธรรมสมบัติคือ ไทยธรรมถึงพร้อม และจิตตสมบัติ คือ เจตนาถึงพร้อม การทำอย่างนี้ถือว่าผู้มีเจตนาทั้ง ๓ กาล ได้บุญเต็มที่ได้และที่ว่าได้บุญเต็มที่ ก็เพราะตัวเจ้าของทานนั้นมีการชำระจิตอยู่ตลอดเวลาถือว่าผู้ให้ทานเป็นทานปติ คือ ผู้เป็นนายแห่งทาน ไม่ใช่เป็นทาสแห่งทาน สหายแห่งทาน แต่ให้ด้วยความเคารพต่อไทยทานด้วยเคารพต่อปฏิกิริยาทำด้วย ประดุจให้แก่ผู้เป็นที่เคารพนับถือและบูชาฉะนั้น ถือได้ว่ามีผลต่อการให้ทาน นี่เป็นรูปแบบของการให้ทานในสังคมไทยปัจจุบันนี้

๒.๑.๔ ความหมายของคำว่าให้

ความหมายโดยทั่วไป การให้^{๓๒} จะมาจากศัพท์ว่า "ทาน" ซึ่งได้แก่ การเสียสละสิ่งของต่างๆ ของตน หรือการให้ ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ซึ่งการให้นั้นจะให้ผลดีเต็มที่ เมื่อผู้ให้สามารถ เอาชนะใจตนเอง ด้วยการขจัดความตระหนี่หวงแหนออกไปจากใจได้ คือให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่หวังผล ตอบแทนจากผู้รับ ขอเพียงให้ได้บุญกุศลและความสบายใจเท่านั้น การให้ธรรมะเป็นทาน การแบ่งปันสิ่งที่เป็นวัตถุและสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุแก่สรรพสัตว์ เพื่ออนุเคราะห์ สงเคราะห์ ตอบแทนและบูชาคุณ ด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนนั่นเอง รวมถึงการให้อภัยด้วย

^{๓๐} อิง. ปญจก. (บาลี) ๓/๓๔/๒๒, อิง. ปญจก. (ไทย) ๓/๘๑.

^{๓๑} วคิน อินทสระ, สารสาส์นแห่งมงคล ๓๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๕), หน้า ๑๔.

^{๓๒} ที.ปา.(ไทย)๑๑/๓๒,๓๑๓/๕๑,๒๔๕.

คำว่า การให้ สิ่งของที่ให้ ตรงกับภาษาอังกฤษ ว่า alms : money, clothes and food that are given to poor people. หรือ Dāna ; to give, to deal out, giving, dealing out, alms giving^{๓๓} มาจากคำภาษาบาลีคือ ทาน มีรากศัพท์มาจาก ทา ธาตุ มีความหมายว่า ให้ลง ยุ ปัจจัยในนามกิตก์ โดยมีรูปวิเคราะห์ ดังนี้ ทิยเตติ ทานํ ชื่อว่าทาน เพราะว่า ให้ เป็นกริยานาม หมายถึง การให้ ทิยติ อเนนาติ ทานํ ชื่อว่าทาน เพราะว่า เป็นวัตถุที่ให้ หมายถึงสิ่งของที่ให้, สิ่งที่ให้^{๓๔} ทิยติ อวชนฺทิตยเตติ ทานํ ชื่อว่า ทาน เพราะอรรถว่า อันบุคคลย่อมให้คือ ย่อมบ้นรอน เทตติ ทายโก. (ผู้ใด) ย่อมให้, เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้ให้^{๓๕}

วิเคราะห์ศัพท์ว่า ทิยเตติ = ทานํ (เตน อันเขา) ย่อมให้ เหตุนั้น ชื่อว่า ทานํ (การให้) รูปนี้ไม่ต้องมีตัวประธาน เพราะเป็นรูปภาวจาก เช่นในคำว่า สพฺพทานํ ฌมฺมทานํ ชินาติ (การให้ ธรรมย่อมชนะการให้ทั้งปวง). วิ . ทิยเตติ ทานํ. ทิยเตติ วา ทานํ. ทานํ วา ทานํ.ทา ทาเย, ยุ. การชำระ ความชำระ , ความสะอาด, ความบริสุทธิ์^{๓๖} ทานํ, ทาน- (ทานะ- ,ทานะ) น. การให้^{๓๗}

ถ้าต้องการแปลเป็นรูปอธิกชนาฐานะว่า “ที่เป็นที่ให้แห่งชน” แยกรูปออกตั้งวิเคราะห์ว่า เทติ เอตถาติ = ทานํ (ชโน ชน) ย่อมให้ให้ในที่นั้น เหตุนั้น (เอตฺ ฐานํ ที่นั้น) ชื่อว่า ทาน (ที่เป็นที่ให้แห่งชน) เช่น ในคำว่า ทานสาลา โรงเป็นที่ให้ (โรงทาน).^{๓๘}

ในคัมภีร์อุปทาน ได้ให้ความหมายคำว่า การให้ (ทาน) หมายถึง การให้สิ่งที่ควรให้ศัพท์ วิเคราะห์บาลีว่า ทตฺวา ทาตพฺพกํ ทาน จะเห็นว่า การให้ทานตามความหมายนี้จะต้องเลือกสิ่งที่ให้ และต้องประกอบด้วยเหตุผล ผู้รับก็ต้องมีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิ่งนั้นด้วยข้อความที่เกี่ยวกับการให้ทานในอุปทานนี้ โดยสรุป เป็นการให้สิ่งของที่จำเป็นต้องใช้และของที่จะให้นั้นเป็นสิ่งที่เลือกสรรแล้วเป็นอย่างดีเยี่ยม คำว่า การให้ (ทาน) เป็นนามศัพท์ แปลว่าของที่ให้ กริยาที่ให้ไม่คิดเอาคืนกลับมา กล่าวโดยสามัญแห่งโวหารว่า ทานํ ในทานนั้นมิพรรณนาไว้โดยนิพพจนะว่า ทิยเตติ เอเตนาติ = ทานํ วัตถุสิ่งๆ มีข้าวน้ำ เป็นต้น อันบุคคลทั้งหลายย่อมให้ด้วยธรรมชาตินี้เป็นเหตุ

^{๓๓} A .S.Hornby ,Dictionary of Current English, p.๓๑๘.

^{๓๔} มงฺค. ๒/๒๒-๒๓.

^{๓๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส , บาลีไวยากรณ์วชิราภค ภาคที่๒ , พิมพ์ครั้งที่ ๓๗, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๙๓.

^{๓๖} ประยุทธ์ หลงสมบุญ, พจนานุกรมมคอ -ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒ , (กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๓๓๓.

^{๓๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒, หน้า ๕๒๔.

^{๓๘} มหามกุฏราชวิทยาลัย, อธิบายบาลีไวยากรณ์ (นามกิตก์และกริยากิตก์), พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒-๓.

เพราะเหตุนั้น ธรรมชาตินั้น จึงชื่อว่าทาน ธรรมชาติเป็นเหตุให้ซึ่งวัตถุที่แห่งบุคคลผู้ให้บริจาค เจตนามีไทยธรรมทานวัตถุเป็นสหาย ชื่อว่าทาน^{๓๙}

การให้ เป็นหลักธรรมเบื้องต้นในพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกันและกันไว้ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การให้ทาน เพราะจัดเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ ๓ อย่าง^{๔๐} คือ บุญสำเร็จด้วยการให้ บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และบุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา การทำบุญทั้ง ๓ ประการนี้ เป็นหนทางในการปฏิบัติตนเพื่อจะเข้าสู่เป้าหมายตามเจตนาของผู้กระทำนั้นๆ

การให้ ต้องประกอบด้วยเจตนาเป็นสำคัญจึงจะสละสิ่งที่จะให้ได้ และเจตนาต้องประกอบด้วยลักษณะ ๓ ประการ คือ

๑. มีความเชื่อ
๒. มีความละเอียดรอบคอบ
๓. ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์^{๔๑}

การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์อื่น ตามความหมายนี้ ท่านหมายถึงเอาการงดเว้นจากเวรภัย ได้แก่ การรักษาศีล มีเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น การรักษาศีล เป็นการให้ทานอย่างหนึ่งถือเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่ เพราะเป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย

การให้ ยังมีความหมายเชิงคุณธรรมอีก ๕ ประการ คือ

๑. เพื่อบูชาคุณ
๒. เพื่อตอบแทนคุณ
๓. เพื่อสงเคราะห์
๔. เพื่ออนุเคราะห์ และ
๕. เพื่อบูชาเทิดทูนบุญคุณแก่ผู้มีอุปการคุณ เป็นต้น

การให้ โดยไม่คิดเอากลับคืนมา คือให้สิ่งของ เช่น เครื่องนุ่งห่ม - ข้าว น้ำ หรือที่อยู่อาศัย รวมทั้งการให้กำลังใจ กำลังใจ และกำลังสติปัญญา โดยมุ่งประโยชน์เพื่อบูชาคุณหรือเพื่อสงเคราะห์คุณเป็นต้น^{๔๒}

^{๓๙} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส , สารานุกรมพระพุทธศาสนา , สุขเขวัน พลอยชุมรวบรวม, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๖.

^{๔๐} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๐๕/๑๙๕, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๙.

^{๔๑} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มงคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๒.

การให้ หมายถึง ให้วัตถุทาน เพราะบุคคลให้ทานด้วยวัตถุนี้ ฉะนั้น วัตถุนี้ จึงชื่อว่าทาน อธิบายว่า เขามอบทรัพย์ที่มีอยู่ของตนแก่ผู้อื่นการให้ หมายถึง จากเจตนา เจตนาเป็นเหตุบริจาคนั้นมีสิ่งของที่ควรให้ ๑๐ อย่างมีข้าว เป็นต้น อันมีสัมมาทัญญูเป็นตัวนำแก่บุคคลอื่น

การให้ หมายถึง ความไม่โลภ ซึ่งประกอบด้วยเจตนาอันเป็นเหตุบริจาคนั้น^{๔๓}

การให้ที่หวังผลประโยชน์ตอบแทนแก่ตน เช่น ให้ข้าวแก่สุนัข ด้วยหวังว่ามันจะเฝ้าบ้านให้เรา ให้อาหารเลี้ยงวัว ด้วยหวังจะได้เนื้อมาจากมัน หรือทำผิดกฎหมายแล้วให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่เพื่อให้ตนพ้นผิด ฯลฯ จึงไม่จัดว่าเป็นการให้ทานในทางพระพุทธศาสนา

การให้ มีในลักษณะอื่นๆ อีก เช่น วรริตทาน หมายถึง การให้โดยงดเว้นจากการเบียดเบียน รังแกกัน หรือหมายถึง การให้ความปลอดภัย ให้อภัย (อภัย ทาน) ก็เป็นการให้ที่เป็นผลมาจากการรักษาศีลนั่นเอง เช่น เมื่อเรารักษาศีลข้อที่ ๑ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ย่อมได้ชื่อว่า เป็นการให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย เป็นต้น

๒.๑.๕ รูปแบบของการให้

การให้ หมายถึง ให้ด้วยความรักที่มีต่อกันอันเกิดจากเมตตาปรารถนาดีต่อกันเห็นอกเห็นใจกัน เมื่อเขาทำความดีเรามองเห็นความดีที่เขาทำทำให้เกิดแบ่งปันกัน เป็นต้นว่าการเผื่อแผ่, การแบ่งปัน, การบริจาค, ความเอื้อเฟื้อ, ความสะอาด หรือ ความบริสุทธิ์ ฯ

รูปแบบการให้ทานก็มีหลายวิธี ทุกคนไม่ว่าจะมีฐานะอย่างไรก็สามารถเป็นผู้ให้ได้เสมอตามหลักการบำเพ็ญทาน ๑๐ ประการ ได้แก่

๑. ให้ทานด้วยทรัพย์สินเงินทอง
๒. ให้ทานด้วยสายตาที่เมตตาปรานี
๓. ให้ทานด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส
๔. ให้ทานด้วยวาจาที่ไพเราะน่าฟัง
๕. ให้ทานด้วยแรงงานช่วยเหลือผู้อื่น
๖. ให้ทานด้วยการอนุโมทนายินดีเมื่อผู้อื่นทำดี
๗. ให้ทานด้วยการให้อาสนะ (ที่นั่ง)
๘. ให้ทานด้วยการให้ที่พัก

^{๔๒} สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, **ธรรมานุกรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๙.

^{๔๓} ชุ.อุ. (บาลี) ๑๒๑-๑๒๒, ชุ.อุ. (ไทย) ๑/๑/๑๙๒.

๙. ให้ทานด้วยการให้อภัย

๑๐. ให้ทานด้วยการให้ธรรมะ

การให้เป็นเหตุแห่งความสุข การเสียสละแบ่งปันสิ่งที่เรามีให้แก่ผู้อื่น เป็นการฆ่าความตระหนี่ถี่เหนียว ทำให้จิตใจสบาย

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงเหตุ ที่ทำให้คนทำทานไว้หลายประการด้วยกัน เช่น ในปฐมทานสูตร ตรัสถึงเหตุการให้ทานไว้ ๘ ประการ คือ

๑. บางคนให้ทานเพราะหวังอยากได้

๒. บางคนให้ทานเพราะความกลัว

๓. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าเขาเคยให้แก่เรามาก่อน

๔. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าเขาจะให้เราตอบแทน

๕. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าทานเป็นความดี

๖. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าเราหุงหากินได้ แต่คนเหล่านี้หุงหากินไม่ได้ การไม่ให้แก่คนเหล่านี้ เป็นสิ่ง ไม่สมควร

๗. บางคนให้ทานเพราะคิดว่ากิตติศัพท์อันดีงามย่อมจรขยายไป

๘. บางคนให้ทานเพื่อยกระดับจิตใจให้ดีขึ้น มีคุณภาพสูงขึ้น

ส่วนใน ทานวัตถุสูตร ตรัสถึงเหตุอีก ๘ ประการ คือ

๑. บางคนให้ทานเพราะชอบพอกัน

๒. บางคนให้ทานเพราะความโกรธ

๓. บางคนให้ทานเพราะความหลง หรือโง่

๔. บางคนให้ทานเพราะความกลัว

๕. บางคนให้ทานเพราะนึกว่าบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย เคยให้มา เคยทำมา เราไม่ควรทำให้ เสียวงศ์ตระกูลดั้งเดิม

๖. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าเมื่อตายจะได้ไปสู่คติโลกสวรรค์

บางคนให้ทานเพราะคิดว่าจิตใจย่อมเลื่อมใส ความเบิกบานใจ

๗. ความดีใจ^{๔๔} ย่อมเกิดขึ้นตามมา

๘. บางคนให้ทานเพื่อยกระดับจิตใจให้ดีขึ้น^{๔๕} มีคุณภาพสูงขึ้น

^{๔๔} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๓๖/๒๒๗, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๖/๓๔๕.

^{๔๕} อัง. อฏฐก. (บาลี) ๒๓/๓๑/๑๙๓, อัง. อฏฐก. (ไทย) ๒๓/๓๑/๒๘๗.

การให้ บางอย่างเราไม่จัดเป็นการให้ทานที่ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ของการทำทาน ในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เช่น การให้เพราะหวังอยากได้ เนื่องจากการให้ด้วยใจที่ไม่บริสุทธิ์

การให้ (ทาน) ที่มาในหมวดธรรมคือ สังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ ๑. ทาน ๒. ปิยวาจา ๓. อุตถจริยา และ ๔. สมานัตตตา. หมายถึง การสงเคราะห์ หรือการให้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะสังคหวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการยึดเหนี่ยวจิตใจกันไว้ได้

การให้ (ทาน) ที่มาในหมวดธรรมคือ อนุปปกัปปิยา ๕ ประการ คือ ๑. ทานกถาว่าด้วยการให้ทาน ๒. สีสกถา ว่าด้วยการรักษาศีล ๓. สัคคกถา ว่าด้วยเรื่องสวรรค์ ๔. กามาทีนวกถา ว่าด้วยโทษของกาม และ ๕. เนกขัมมานิสังสกถา ว่าด้วยอานิสงส์ของการออกบวช. หมายถึง การสละด้วยจิตที่ไม่หวังผลตอบแทนใดๆ และเป็นการให้ด้วยความยินดีเบิกบานใจร่าเริงใจเพื่อให้ผู้กระทำทาน มีความพร้อมในการบำเพ็ญความดีอื่นๆ ขึ้นไป

การให้ (ทาน) ที่มาในหมวดธรรม คือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการ คือ ๑. ทานมัยบุญสำเร็จ ด้วยการบริจาคทาน ๒. สีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และ ๓. ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา. หมายถึง การบำเพ็ญบุญเพื่อสั่งสมบารมีให้มากขึ้น และเพื่อเป็นการกำจัดความตระหนี่ ซึ่งเป็นมลทินของจิตใจ

๒.๑.๖ ลักษณะของการให้

ลักษณะของการให้มีหลายรูปแบบ เช่น "ให้เวลา" แก่คนที่คุณรัก ให้ "ความรัก" แก่คนในครอบครัว ให้ "ความกตัญญู" แก่บุพการี ให้ "ความรับผิดชอบ" แก่การทำงาน ให้ "อภัย" แก่คนที่หลงผิด ให้ "ความรู้" แก่ผู้ที่ยังเขลา ให้ "ทาน" แก่คนที่ยังขัดสน ให้ "อนาคตที่ดี" แก่คนรุ่นหลัง ให้ "มิตรภาพ" แก่คนทั้งโลก ให้ "ความทุ่มเท" แก่องค์กรที่ตนสังกัด ให้ "ความจริงใจ" แก่สัมพันธภาพ ให้ "ความซื่อสัตย์" แก่การทำราชการ ให้ "ความเสียสละ" แก่ประเทศชาติ ให้ "ความยินดี" แก่ผู้ประสบความสำเร็จ ให้ "ความปล่อยวาง" แก่สิ่งสุดวิสัย ให้ "ความเป็นธรรม" แก่ผู้ถูกกลั่นแกล้ง ให้ "มรรคา" แก่ผู้ที่ยังหลงทาง ให้ "ที่พึ่งทางใจ" แก่ผู้สับสน ให้ "อิสรภาพ" แก่ผู้ถูกกิเลสครอบงำ ให้ "โอกาส" แก่ตนเองได้ลิ้มรสสัจธรรมลักษณะของการให้ นั้น หากยึดตามเจตนาเป็นที่ตั้งแล้วมี ๒ วิธี คือ ให้โดยเจาะจงบุคคล และให้โดยไม่เจาะจงบุคคล ได้แก่^{๔๖}

๑. ปาฏิบุคคลิกทาน หรือ บุคคลิกทาน คือการให้โดยเจาะจงบุคคล ๑๔ จำพวก

^{๔๖} พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ (ถนอม ภิญโญจิตฺต), “การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสูตรต้นตอปัญหาการปฏิบัติจริงในลำพูน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙.

ทักษิณาวินิจฉัย ๑. ให้ทานในสัตว์ดิรัจฉาน ๒. ผู้ทุศีล ๓. ผู้มีศีล ๔. นักบวชภายนอก
พระพุทธานุสา ๕. ผู้ปฏิบัติโศดาปัตติผล ๖. พระโศดาบัน ๗. ผู้ปฏิบัติสกทาคามีผล ๘. พระ
สกทาคามี ๙. ผู้ปฏิบัติอนาคามีผล ๑๐. พระอนาคามี ๑๑. ผู้ปฏิบัติอรหัตผล ๑๒. พระ
อรหันต์ ๑๓. พระปัจเจกพุทธเจ้า ๑๔. พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒. สังฆทาน คือการให้โดยไม่จำเพาะเจาะจงบุคคล ๗ จำพวก^{๔๗} ๑. ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย
(ภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์) มีพระพุทธรูปเป็นประมุข ๒. สงฆ์ ๒ ฝ่าย ๓. ภิกษุสงฆ์ ๔. ภิกษุณีสงฆ์
๕. นิมนต์สงฆ์ ๒ ฝ่าย ๖. นิมนต์ภิกษุสงฆ์ ๗. นิมนต์ภิกษุณีสงฆ์

พระพุทธรูปไม่ทรงสรรเสริญการให้ทานเจาะจงผู้รับ ๑๔ จำพวก แต่ทรงสรรเสริญ
สังฆทานว่ามีผลหรืออานิสงส์มากกว่าปาฏิบุคคลิกทาน โดยเฉพาะการถวายทานในสงฆ์ ๗ ประเภท
นี้ มีถวายแก่สงฆ์ ๒ ฝ่าย (ภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์) โดยมีพระพุทธรูปเป็นประมุขเป็นต้น ย่อม
ได้รับอานิสงส์มาก จะเห็นได้จากทักษิณาทินที่ถวายในสงฆ์ แม้ภิกษุผู้รับจะเป็นผู้ทุศีลมีเพียงผ้า
กาสาจะพันคอก็ตาม แต่ผลของสังฆทานนั้น นับไม่ได้ หาประมาณไม่ได้ ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับ
ปาฏิบุคคลิกทานแล้ว อานิสงส์ที่ได้รับจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

ลักษณะของการให้ จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในหลักของการให้ทานและ
สิ่งที่ควรให้ทานตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาก็มีทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ (รูปธรรม) และสิ่งที่
มิใช่วัตถุ (นามธรรม) องค์ประกอบแห่งไทยธรรม ไม่ขึ้นอยู่กับวัตถุที่ให้ว่า จะมาก น้อย ประณีต
หรือเศร้าหมอง แต่ขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ให้ว่าเป็นเช่นไร เจตนาบริสุทธิ์หรือไม่ เพราะบุคคลแม้จะ
ให้ทานด้วยวัตถุมากมาย และมีราคาแพงแค่ไหนก็ตาม ทานนั้นไม่จัดว่าให้ผลมากกว่าทานที่ผู้ให้
จิตประกอบด้วยเมตตา

ของที่ควรให้ (ไทยธรรม) ประกอบด้วยองค์ ๓ คือ

- ๑ . ความบริสุทธิ์ของวัตถุที่ให้
- ๒ . คุณภาพของวัตถุที่ให้
- ๓ . เหมาะสมกับของที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ

ในของที่ควรให้ ๓ อย่างนี้ มีอานิสงส์เช่นกัน มีความบริสุทธิ์ของวัตถุที่ให้ คุณภาพของวัตถุ
ที่ให้ และเหมาะสมกับของที่ผู้รับจะได้ ดังนี้

วัตถุที่ให้เป็นของบริสุทธิ์ ในกรณีของวัตถุทาน ถ้าของที่ให้มาจากน้ำพักน้ำแรงของผู้ให้
ได้มาด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การให้ของเหล่านี้ทำให้ทานมีอานิสงส์มาก ในทางตรงกันข้าม ถ้าของ

^{๔๗} ม.อ. (ไทย) ๑๔ / ๓๗๙ / ๔๒๗-๔๒๘.

ได้มาโดยไม่ชอบธรรม ผู้ให้ไม่ได้เป็นเจ้าของครอบครองอย่างถูกต้อง การทำทานย่อมมีอานิสงส์น้อย

ลักษณะความสำคัญของการให้ทาน ท่านกล่าวไว้ว่า

๑ . การให้ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม

๒ . การให้ทาน เป็นการสร้างบารมี

๓ . การให้ทาน เป็นการดำเนินบำรุงพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา

๔ . การให้ทาน เป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานให้บุคคลเข้าถึงธรรมของพระพุทธเจ้า

๕ . การให้ทาน ย่อมมีผลต่อผู้ให้และผู้รับ ผู้ให้รู้จักการเสียสละ รู้จักแบ่งปัน รู้ถึงความเดือนร้อนของผู้อื่น ผู้รับรู้ถึงความมีน้ำใจของผู้ให้

๖ . การให้ทาน เป็นการช่วยสังคม

๗ . การให้ทาน เป็นการช่วยคนที่มีความทุกข์

๘ . การให้ทาน (ตามความเชื่อ) เป็นการช่วยคนที่เสียชีวิตไปแล้ว

คุณภาพของสิ่งที่ให้ ต้องเป็นของที่สะอาด ใหม่ ดี และมีคุณภาพ ทานที่ให้อย่างมี

ผลมาก คุณภาพของสิ่งของอาจตัดสินใจง่าย ๆ จากสามัญสำนึก เราควรให้ของที่คิดว่าเป็นของดีมีคุณภาพ อาจไม่ใช่ของใหม่แต่ก็ควรอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้

เหมาะสมเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ ในกรณีวัตถุทาน ความเหมาะสมวัดจากความจำเป็นหรือความต้องการของผู้รับ ถ้าให้ของเหมาะสมแก่ผู้รับ ให้รางวัลแก่บุคคลผู้ทำความดี ให้การศึกษาแก่บุคคลที่ตั้งใจเรียนดี ถวายน้ำปานะพระภิกษุสามเณร เหล่านี้มีความเหมาะสมเพราะเอื้อเพื่อให้ทานขยายผลประโยชน์ในวงกว้าง สนับสนุนให้ผู้รับทำประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ที่ทานที่ทำย่อมมีผลมาก แต่ถ้าให้โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมเลย ยกตัวอย่าง เช่น ถวายเหล้าบุหรีแก่พระภิกษุ ให้ลูกอมแก่เด็ก หรือให้อุปกรณ์การฟังแก่คนหูหนวก การให้ทานเช่นนี้ ไม่อาจสร้างประโยชน์ได้เลย ถึงแม้จะมีเจตนาดีก็ตาม ข้ำร้ายยังเป็นการสร้างค่านิยมที่ผิดอีกด้วย ความเหมาะสมของวัตถุมักสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับ

ลักษณะของการให้ทาน อาจแบ่งตามลักษณะของการให้ ที่ประเพณีปฏิบัติตามกันมาได้ ๔ อย่าง คือ

๑. การให้ เพื่อชำระกิเลส คือความตระหนี่ในใจของผู้ให้ เรียกว่า บริจาคทานหมายถึง การให้ด้วยการเสียสละ เพื่อกำจัดความขุ่นมัวแห่งจิต โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้รับจะเป็นใครก็ตาม การให้แบบนี้ได้บุญ มากที่สุด ยิ่งเรามีใจที่บริสุทธิ์ และให้แก่ผู้ที่บริสุทธิ์มาก ก็จะได้บุญมาก

๒. การให้ เพื่อตอบแทนคุณความดี เพื่อบูชาคุณ เรียกว่า ปฏิกรทาน หมายถึงการให้เพื่อตอบแทน หรือบูชาคุณความดีแก่ผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่า หรือผู้ที่มีอุปการะแก่ตน การให้แบบนี้ ผู้ให้

อาจจะไม่นึกถึงบุญ แต่นึกถึงเฉพาะคุณความดีของท่าน การให้เพื่อบูชาคุณความดีอย่างนี้ หากผู้ให้ได้นึกถึงบุญไปด้วย จะทำให้มีผลานิสงส์มากยิ่งขึ้น การให้เพื่อบูชาคุณเป็นจุดมุ่งหมายของผู้กระทำทานอย่างหนึ่ง ผู้กระทำทานทราบชัดว่า บุคคลนั้นเป็นผู้ทรงคุณธรรมหรือเป็นผู้มีพระคุณต่อตนเองหรือต่อสังคม แม้ผู้รับนั้นจะไม่มี ความขัดสนในสิ่งนั้นก็ตาม แต่ท่านผู้นั้นเป็นผู้มีอุปการะต่อเรา ต่อสังคม บุคคลที่ควรบูชา ได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ พระภิกษุสามเณร พระมหากษัตริย์ เป็นต้น

๓. การให้ เพื่อสงเคราะห์ เรียกว่า สังคหทาน หมายถึง การให้เพื่อผูกมิตรยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ในกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตน ไม่ว่าจะเป็นโดยส่วนตัว หรือโดยหน้าที่การงานก็ตาม โดยมุ่งที่จะให้เกิดคุณประโยชน์แก่ผู้รับเป็นสำคัญ การให้เพื่อสงเคราะห์เป็นจุดหมายของผู้กระทำทานอย่างหนึ่ง ผู้ให้ตั้งใจประกอบด้วยเมตตา หวังสงเคราะห์เขาด้วยสิ่งอันเป็นประโยชน์ การสงเคราะห์นั้น แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ

๓.๑ สงเคราะห์ด้วยอามิส (อามิสสงคโห) ได้แก่ การให้ปัจจัย ๔ มีเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ด้วยหวังให้เขาบริโภคล้วนมีสุข

๓.๒ สงเคราะห์ด้วยธรรม (ธมมสงคโห) ได้แก่ การแนะนำ สั่งสอนให้เขารู้สิ่งที่ เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ ให้รู้การกระทำว่าอะไรเป็นความดี อะไรเป็นความชั่วอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เป็นต้น

๔. การให้ เพื่ออนุเคราะห์ เรียกว่า อนุคหทาน หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนยากจน ด้วยจิตเมตตาสงสาร เมื่อเห็นเขาตกทุกข์ได้ยาก ไม่ว่าคนนั้นจะเป็นใคร จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ ตนหรือไม่ก็ตาม ก็อนุเคราะห์ช่วยเหลือกันตามกำลังการอนุเคราะห์ ๒ อย่าง คือ การอนุเคราะห์ด้วยอามิส และการอนุเคราะห์ด้วยธรรม บรรดาการอนุเคราะห์ ๒ อย่างนี้ การอนุเคราะห์ ด้วยธรรมเป็นเลิศ”^{๔๘}

๕. การให้ เพื่อทำบุญ การให้เพื่อทำบุญนี้ เป็นลักษณะของการให้ทานอย่างหนึ่งเป็นการให้ที่มีลักษณะปรับปรุงจิตใจให้สูงขึ้น เป็นเครื่องมือในการกำจัดความเห็นแก่ตัวได้เป็นอย่างดีและเป็นเครื่องมือในการกำจัดกิเลสอันเป็นตัวที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง (ความตระหนี่) ได้เป็นอย่างดี การให้เพื่อทำบุญนี้ ข้อสำคัญอยู่ที่เจตนาของผู้กระทำทาน คือ ผู้กระทำทานจะต้องมีเจตนาที่บริสุทธิ์ ถ้าหากการกระทำนั้นไม่บริสุทธิ์ก็ไม่จัดว่าเป็นการกระทำทาน^{๔๙}

^{๔๘} พ.อิตติ.(บาลี) ๒๕/๙๘/๓๑๖.พ.อิตติ, (ไทย) ๒๕/๙๘/๔๗๓.

^{๔๙} พ.ท. ปิ่น มุทุกันต์, มงคลชีวิต ภาคที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พิศนาคะการพิมพ์, ๒๕๐๖),

ให้เพื่อบูชาคุณ ได้แก่ ถวายทานในพระพุทธเจ้า ในฐานะเป็นผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา และ พระสงฆ์สาวก เพราะเป็นผู้มีพระคุณแก่ชาวโลก^{๕๐}

ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การให้ทานมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ผู้ให้ทาน (ที่เรียกว่า ทายก) สิ่งที่ให้เป็นทาน (ที่เรียกว่า วัตถุทานหรือทานวัตถุ) และผู้รับทาน (ที่เรียกว่า ปฏิคาหก) จึงจะสัมฤทธิ์ผลตามกระบวนการของการให้ทาน ในการให้ทานผู้ให้ต้องมีเจตนาเป็นสำคัญ ซึ่งมีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. บุพพเจตนา คือ ความตั้งใจก่อนที่จะให้ทาน ผู้ให้มีความยินดี เริ่มตั้งแต่คิดจะกระทำทานแล้วเตรียมสิ่งของต่างๆ ที่เป็นอุปกรณ์แห่งทาน ขณะที่จัดสรรสิ่งของนั้นจิตมีความยินดีคิดว่า ,เราจะทำการฝังขุมทรัพย์สมบัติที่จะติดตามตนไปในกาลทุกเมื่อ”

๒. มุญจนเจตนา คือ ความตั้งใจในขณะที่กำลังให้ทาน ขณะที่ทายกกำลังให้ทานนั้นมีจิตผ่องใส บรรจงวางวัตถุทานลงที่มือของทักษิณบุคคล ทำจิตให้เลื่อมใสว่า ,เรากำลังถือเอาสาระจากทรัพย์ที่ไม่มีสาระ”

๓. อปราปรเจตนา คือ ความตั้งใจหลังจากให้ทานแล้ว หมายถึง จิตของผู้ให้ทานมีความเบิกบาน เมื่อระลึกถึงการกระทำทานของตนคราวใดก็มีความอิ่มใจ เกิดปิติในทานนั้นว่า,ทานที่ทานผู้รู้บุญญัตติไว้ เราได้กระทำตามแล้ว ทานของเราสำเร็จประโยชน์ด้วยดี”

เจตนาแห่งผู้กระทำทานดังกล่าวนี้ เป็นเหตุน้ำความสุขมาให้แก่ผู้กระทำและเป็นไปเพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ส่วนผู้รับทานจะกล่าวในทักษิณบุคคลข้างหน้าในที่นี้จะกล่าวถึงทานวัตถุหรือสิ่งที่ควรให้ทานก่อน

สิ่งที่ควรให้ทาน จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในกระบวนการของการให้ทาน และสิ่งที่ควรให้เป็นทานตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาก็มีทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ(รูปธรรม) และสิ่งที่มีใจวัตถุ (นามธรรม) หลักฐานที่กล่าวถึงสิ่งที่ควรให้เป็นทาน

ลักษณะของการให้ทานของสัตว์บุรุษนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๕ ประการด้วยกันคือ ให้ทานด้วยศรัทธา ให้ทานโดยเคารพ ให้ทานตามกาลอันควร ให้ทานด้วยจิต อนุเคราะห์ให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น^{๕๑}

^{๕๐} พระสิริมงคลจารย์, มงคลตถปิณี แปล เล่มที่ ๓, พิมพ์ครั้งที่๑๘, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗.

^{๕๑} อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒ / ๑๔๘ / ๒๔๔.

๑. ให้นานด้วยศรัทธา คือ การให้ด้วยเชื่อว่า ผลของการให้นานนั้น มีประโยชน์เกื้อกูลแก่คนอื่น ผู้ให้มีใจดี เบิกบาน และอิ่มใจ เมื่อให้นานแล้ว นอกจากนี้ มีความเชื่อว่าผลของการคิดดี พูดดี และทำดี ย่อมมีผลตอบสนองแก่บุคคลผู้ทำต้องติดสอยห้อยตามผู้ทำไปเหมือนเงาตามตัว

๒. ให้นานโดยเคารพ คือ ให้ด้วยการนอบน้อมอ่อนละมุนละม่อม ให้ด้วยวาจาไพเราะ อ่อนหวาน และให้ด้วยน้ำใจอ่อนน้อม

๓. ให้นานตามกาล คือ ให้ในกาลอันสมควร เช่น ถวายผ้าอาบน้ำฝนในฤดูการเข้าพรรษา หรือ เวลาออกพรรษา ถวายผ้าจ่าน้ำพรรษา ตลอดทั้งถวายภัตตาหารเช้าเพล เป็นต้น

๔. ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ คือ ให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีเมตตา และให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือด้วยกรุณา ท่านแสดงผลของการให้นานตามกาล และการให้ด้วยจิตอนุเคราะห์ว่าจะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก มีเครื่องใช้สอยเหลือเฟือและมีความประสงค์เต็มเปี่ยม

๕. ให้นานไม่กระทบกระทั่งตนและคนอื่น คือ ให้ตามกำลังของตนที่มีอยู่ และไม่ต้องรบกวนของคนอื่นมาให้นาน ท่านแสดงผลของการให้นานข้อนี้ว่า จะเป็นคนมั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก และมีโภคทรัพย์ปราศจากภัย

นอกจากนี้พระพุทธองค์ทรงแสดงถึงสัพบุริสทานสูตร ๘ ประการ ดังนี้

- ๑ . สัตบุรุษยอมให้ของที่สะอาด
- ๒ . สัตบุรุษยอมให้ของที่ประณีต
- ๓ . สัตบุรุษยอมให้ของตามกาล
- ๔ . สัตบุรุษยอมให้ของที่สมควร
- ๕ . สัตบุรุษยอมเลือกให้
- ๖ . สัตบุรุษยอมให้เป็นนิത്യ
- ๗ . สัตบุรุษกำลังให้ก็ทำจิตให้ผ่องใส
- ๘ . สัตบุรุษครั้นให้แล้วก็ดีใจ^{๕๒}

๒.๑.๔ องค์ประกอบของการให้

องค์ประกอบของการให้ ได้แก่ การสละทรัพย์สินของสมบัติของตนที่มีอยู่ให้แก่ผู้อื่นโดยมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ และความสุขด้วยความเมตตาจิตของตน ทานที่ได้ทำไปนั้น จะทำให้ผู้ทำทานได้บุญมากหรือน้อยเพียงใดย่อมสุดแล้วแต่องค์ประกอบ ๓ ประการต่อไปนี้แล้ว ทานนั้นย่อมมีผลมาก ได้บุญบารมีมาก คือ

^{๕๒} อิง.อภฺรฺรฐก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๒๔๖-๒๔๗.

การให้ ได้แก่ สิ่งของทรัพย์สินสมบัติที่ตนได้สละให้เป็นทานนั่นเอง จะต้องเป็นของบริสุทธิ์ที่จะเป็นของบริสุทธิ์ได้ จะต้องเป็นสิ่งของที่ตนได้แสวงหาได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ในการประกอบอาชีพไมใช่ของที่ได้มาเพราะการเบียดเบียนผู้อื่น เช่น ได้มาโดยทุจริต ลักทรัพย์ยักยอกฉ้อโกง ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฯลฯ

การให้ โดยจุดมุ่งหมายที่แท้จริงก็เพื่อเป็นการขจัดความโลภ ความตระหนี่เหนียวแน่น ความหวงแหนหลงใหลในทรัพย์สินสมบัติของตน อันเป็นกิเลสหยาบ คือ "โลภกิเลส" และเพื่อเป็นการสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขด้วยเมตตาธรรมของตนอันเป็นบันไดก้าวแรก ในการเจริญเมตตาในพรหมวิหาร ๔ ให้เกิดขึ้นถ้าได้ให้ทานด้วยเจตนาดังกล่าวแล้ว เรียกว่า เจตนาการในการทำทานบริสุทธิ์ แต่ว่าเจตนาที่บริสุทธิ์นั้น ถ้าบริสุทธิ์จริงต้องสมบูรณ์พร้อมกัน ๓ ประการ คือ

๑. การให้ทาน เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขเพราะทรัพย์สินสิ่งของของตน
๒. การให้ทาน ก็รำเริงยินดี และดีใจที่ตนกำลังให้ผู้อื่น
๓. การให้ทาน ให้ไปแล้ว ให้ทานไปเสร็จแล้ว ก็ดีใจ เมื่อหวนระลึกถึงทานที่ตนได้กระทำไปแล้วครั้งใด ก็มีจิตโสมนัสรำเริงเบิกบานใจยินดีในผลทานนั้นๆ

การให้ แก่บุคคลผู้รับทานนั้นถือได้ว่าเป็นบุญ ในที่นี้ได้แก่บุคคลผู้รับการทำทานของผู้ทำนั้นเองนับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุด แม้ว่าองค์ประกอบในการให้ ข้อ ๑ และ ๒ จะบริสุทธิ์ครบถ้วนดีแล้วก็ตาม วัตถุที่ให้นั้นเป็นของแสวงหาได้มาด้วยความบริสุทธิ์ เจตนาในการให้ก็บริสุทธิ์ ทั้งสามประการ แต่ผู้รับเป็นคนที่ไม่ดี ไม่ใช่เนื่ออายุที่บริสุทธิ์ เป็นเนื่ออายุที่เลวการให้ทานที่ทำไปนั้นก็ไม่ผลิดอกออกผลเต็มที่เท่าที่ควร

องค์ประกอบของการให้ ของบุคคลทั่วไปนั้น ผู้ให้ต้องรู้จักวิธีการให้อย่างถูกต้องตามหลักทางพระพุทธศาสนา บุคคลทั่วไปจะให้ด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม และสิ่งที่ตนปรารถนานั้นจะสำเร็จผลตามความมุ่งหมายหรือไม่ก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของการให้เป็นสำคัญ ซึ่งองค์ประกอบของการให้นั้นมีคำกล่าวแสดงเป็นถ้อยคำไว้ว่า

ทายก่อนแต่จะให้เป็นผู้มีใจดี กำลังให้ทานอยู่ก็มีจิตเลื่อมใส ครั้นให้ทานแล้ว ก็มีใจชื่นบาน นี่เป็นความถึงพร้อมแห่งยัญ (บุญ) ปฏิภาหผู้สำรวจประพาสพรหมจรรย์ทั้งหลายคือท่านผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ ไม่มีอาสวะ ย่อมเป็นเขตถึงพร้อมแห่งยัญ ทายกต้อนรับปฏิภาหด้วยตนเอง ถวายทานด้วยมือตนเอง ยัญนั้นย่อมมีผลมาก เพราะตนและเพราะ

ผู้อื่น ทายกผู้มีปัญญา มีศรัทธา เป็นบัณฑิต มีใจพ้นจากความตระหนี่ ครั้นบำเพ็ญทานอย่างนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลกที่เป็นสุข ไม่มีความเบียดเบียน^{๕๓}

การให้ ในพระคานานี้ ชี้ให้เห็นองค์ประกอบของการให้ทานเป็นเรื่องคุณสมบัติของผู้ให้ และผู้รับ คุณสมบัติของทายก คือ ก่อนให้ก็มีใจดี ขณะให้ก็มีจิตเลื่อมใส เมื่อให้แล้วก็มีใจชื่นบาน มีความเคารพยำเกรงในผู้รับ และอุปัฏฐากบำรุง สำหรับคุณสมบัติของปฏิคาหก (ผู้รับ) ต้องมีองค์ ๓ คือ เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้ปราศจากโทสะ เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือเป็นพระอริยบุคคล เมื่อผู้ให้ผู้รับมีคุณสมบัติดังกล่าวย่อมได้รับผลบุญคือความสุข นอกจากนี้องค์ประกอบของทาน ยังมีความสัมพันธ์กับวัตถุที่จะให้ทาน คือวัตถุต้องเป็นของบริสุทธิ์ คือได้มาด้วยความสุจริต ยุติธรรม ผู้ให้ทาน ผู้รับทาน ต้องเป็นคนดี หรือเป็นพระอริยบุคคล ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงชี้ไว้อย่างชัดเจน ในเรื่องความบริสุทธิ์แห่งทักษิณา ๔ ประการว่า

๑. ทักษิณาที่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก (ผู้ให้) แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก (ผู้รับ)
๒. ทักษิณาที่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก แต่ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก
๓. ทักษิณาที่ไม่บริสุทธิ์ ทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฏิคาหก
๔. ทักษิณาที่บริสุทธิ์ ทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฏิคาหก

สำหรับองค์ประกอบของทานที่จะมีผลมากพระพุทธองค์ทรงเปรียบกับนาที่ตีเหมือนกับ ทานที่บุคคลให้แก่สมณพราหมณ์ที่ดี ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ คือ

๑. เป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิ (เห็นชอบ)
๒. เป็นผู้ที่มีสัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)
๓. เป็นผู้ที่มีสัมมาวาจา (เจรจาชอบ)
๔. เป็นผู้ที่มีสัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
๕. เป็นผู้ที่มีสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)
๖. เป็นผู้ที่มีสัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
๗. เป็นผู้ที่มีสัมมาสติ (ระลึกชอบ)
๘. เป็นผู้ที่มีสัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)^{๕๔}

การให้ มักจะกล่าวถึงผู้ให้ทาน (ทายก) และผู้รับทาน (ปฏิคาหก) ด้วยเสมอ เพราะมีความสัมพันธ์กันรวมไปถึงเรื่องวัตถุทาน ผู้ให้ทานและผู้รับทาน ก็นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

^{๕๓} อัง.ฉก. (ไทย), ๒๒/๓๗/๓๔๙-๕๐.

^{๕๔} อัง.อภ. (ไทย) ๒๓ / ๓๔ - ๒๕๑.

เพราะท่านจะมีผลมากผลน้อย นอกจากจะขึ้นอยู่กับผู้ให้ทานและวัตถุทานแล้ว ยังขึ้นอยู่กับผู้รับทานอีกด้วย

พระพุทธเจ้าตรัสหลักของท่านไว้ ๓ ประการ คือ

- ๑ . ทายก คือ ผู้ให้ทาน
- ๒ . ปฏิภาทก คือ ผู้รับทาน
- ๓ . ไทยธรรม คือ วัตถุที่ให้ทาน^{๕๕}

องค์ประกอบ ๓ ประการ เป็นองค์ประกอบหลักของท่าน การกระทำที่กล่าวได้ว่าเป็นทาน และทานที่ควรกระทำ จะต้องประกอบด้วยองค์หลัก ๓ ประการอย่างครบถ้วน ดังปรากฏในสัมมุขี ภาวสูตร ที่ฉนิกาย มหาวรรคว่า ,ภิกษุทั้งหลาย เพราะเป็นผู้มีธรรม ๓ ประการ กุลบุตรผู้มีศรัทธา จึงประสบบุญมาก ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน คือ ทายกเป็นผู้มีศรัทธา ไทยธรรม ทักขิไณยบุคคล เพราะเป็นผู้มีธรรมเหล่านี้ กุลบุตรผู้มีศรัทธาจึงประสบบุญมาก”^{๕๖} เพราะประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก ๓ ประการนี้ บุคคลจึงสามารถทำบุญให้ทานได้หากขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไป ก็ไม่อาจทำบุญได้ ใน ๓ ประการนี้ องค์ประกอบ ๒ อย่างนี้ คือไทยธรรมและทักขิไณยบุคคล (ผู้รับทาน) หาได้ง่าย แต่ศรัทธาหาได้ยากยิ่ง เพราะปุถุชนเป็นผู้มีศรัทธาไม่มั่นคง ไม่แน่นอน หากคราวมีผู้รับไทยธรรม แต่ไม่มีศรัทธา บุญก็เกิดขึ้นไม่ได้

ส่วนคุณค่าของท่านที่ถูกต้อง และควรกระทำ จะอยู่บนพื้นฐานแห่งองค์ประกอบหลักของท่าน ๓ ประการ เมื่อกล่าวถึงคุณสมบัติเฉพาะองค์ประกอบหลัก ๒ ประการข้างต้นท่านที่ผู้ให้ทาน และผู้รับทานถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติ เช่น เป็นผู้ปราศจากราคะ เป็นผู้มีศรัทธาเป็นต้น มีคุณค่ามากกว่าอามิสทาน ดังปรากฏในทักขิณาวีรยสูตร อังคุตตรนิกาย ติกนิบาตว่า,ผู้ใดปราศจากราคะแล้ว ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใสเชื่อกรรมและผลของกรรม ให้ทานในคนปราศจากราคะแล้ว เรากล่าวทานของผู้นั้นนั้นแล้วเลิศกว่าอามิสทานทั้งหลาย”^{๕๗}

องค์ประกอบของการให้ที่แบ่งตามวัตถุ คือ สิ่งของที่จะให้ มี ๒ ประเภท คือ

๑. การให้อามิส อามิสทาน คือการให้วัตถุสิ่งของต่างๆ เป็นทาน
๒. การให้ธรรมะ ธรรมทาน^{๕๘} คือการให้ความรู้ ความถูกต้องดีงาม

^{๕๕} อัง. ติก. (บาลี) ๒๐/๔๑/๑๔๔, อัง. ติก. (ไทย) ๒๐/๔๑/๒๐๔.

^{๕๖} อัง. ติก. (บาลี) ๒๐/๔๑/๑๔๔-๑๔๕, อัง. ติก. (ไทย) ๒๐/๔๑/๒๐๕.

^{๕๗} ม.อ. (บาลี) ๑๔/๓๘๒/๓๒๗, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๘๒/๔๓๒.

^{๕๘} ขุ.อิติ. (บาลี) ๒๕/๑๐๐/๓๑๙. ขุ.อิติ. (ไทย). ๒๕/๙๘/๔๗๓.

การให้ สิ่งของที่เป็นอามิส คือ สิ่งของที่เป็นปัจจัยสี่ ได้แก่ การให้วัตถุ มีข้าว น้ำฝ้ายานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องอุปโภค ที่นอน ที่พักอาศัย ประทีปโคมไฟ เป็นต้น การให้อามิสทาน แบ่งตามทายก มี ๓ ประเภท ดังนี้

๑ . การที่ทายกให้ของที่ด้อยกว่าของที่ตนบริโภคน ใช้สอยเอง หมายถึง ทานทา สะ บางทีเรียกว่า "ทาสทาน" เช่น เมื่อได้มะม่วงมา ๓ ผล ก็เลือกผลที่เล็กที่สุดให้ไปหรือได้ ๓ ผลที่มีขนาดเท่าๆ กันก็เลือกผลที่ไม่ชอบใจให้ไป การให้อย่างนี้ เรียกว่า ทาสทาน^{๕๙} เพราะว่าใจของทายกตกเป็นทาสของความตระหนี่ แล้วจึงให้ ดุจการให้สิ่งของแก่คนที่เป็นข้าทาสบริวารฉะนั้น

๒ . การที่ทายกให้ของที่เสมอกันกับที่ตนบริโภคนใช้สอย ตนบริโภคนใช้ของอย่างไรถึงคราวจะให้ผู้อื่นก็ให้ของอย่างนั้น หมายถึง ทานสหาย บางทีเรียกว่า "สหายทาน" เช่น ได้มะม่วงมา ๓ ผล ก็ให้ผลที่ดีเช่นเดียว กับที่ตนจะบริโภค ดุจการให้สิ่งของแก่คนที่เป็นมิตรสหาย ฉะนั้น

๓ . การที่ทายกให้ของที่ดีประณีตกว่าของที่ตนบริโภคนใช้สอย โดยเลือกเอาสิ่งของที่ดีที่สุดให้ไป ซึ่งชาวพุทธทั้งหลายเวลาจะให้ ก็ให้สามิทานเป็นส่วนมาก หมายถึง ทานสามิ บางทีเรียกว่า "สามิทาน" เช่น เวลาจะตักบาตรพระจะคดข้าวปากหม้อ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่ดีที่สุดเอาไว้ถวายพระก่อน หรือเวลาเลี้ยงพระภิกษุสามเณร จะตักแต่งข้าวปลาอาหารอย่างประณีตบรรจงกว่าที่ตนเองบริโภคถวายท่าน หรือเวลาที่จะให้ของแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง แม้ว่าจะมีฐานะเสมอหรือต่ำกว่าเรา ก็เลือกของที่ดีที่ชอบใจให้ไป อย่างนี้เรียกสามิทาน เพราะใจของผู้ให้อาชนะความตระหนี่ เป็นนาย เป็นเจ้าของ เป็นอิสระ แล้วจึงให้ทาน ดุจให้สิ่งของแก่คน ที่ตนเคารพ หรือมีพระคุณแก่ตน เช่น บิดามารดา ครูบาอาจารย์ พระภิกษุสงฆ์ ฉะนั้น

ผู้ให้คนใดที่มีจิตใจชนะความตระหนี่ คือ ความตระหนี่ไม่สามารถครอบงำได้ มีการสั่งสมการให้ทานสามิอยู่เสมอ จนมีคุณธรรมนี้ติดตัว โบราณจารย์เรียกผู้ให้ผู้นั้นว่า "ทานบดี" แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ในทาน คือ เป็นผู้ที่มีจิตใจที่ไม่ถูกความตระหนี่ครอบงำ เป็นอิสระในทานนั้นไม่ตกเป็นทาสหรือสหายของความตระหนี่ แต่เป็นใหญ่ในทานนั้นสม่ำเสมอทุกเวลา

การให้ อามิสทาน แบ่งตามเจตนาของผู้ให้ มี ๒ ประเภท คือ

๑. ปาฏิปุคคลิกทาน

๒. สังฆทาน

^{๕๙} อัง. ปญจก.อ. (บาลี) ๓/๓๔/๒๒, อัง. ปญจก.อ. (ไทย) ๓/๘๑.

การให้ ปาฏิปุคคลิกทาน^{๖๐} คือ ทานที่ให้เฉพาะเจาะจงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น เราจะทำบุญบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน ฉลองผลความสำเร็จของตนที่ได้รับมา ทำบุญเลี้ยงพระจำนวน ๙ รูป ก็เจาะจงไปว่า ขอนิมนต์พระรูปนั้นรูปโน้น การมีเจตนาเจาะจงนิมนต์ เช่นนี้ เรียกว่า "ปาฏิปุคคลิกทาน"

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงประเภทของ ปาฏิปุคคลิกทาน และอานิสงส์ที่ได้ของแต่ละประเภทไว้ ๑๔ ประการ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- ๑ . ให้ทานแก่สัตว์เดรัจฉาน ด้วยความเมตตาสงสาร ได้อานิสงส์ถึง ๑๐๐ อรรถภาพ คือได้อายุ วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณ อย่างละ ๑๐๐ อรรถภาพ^{๖๑}
 - ๒ . ให้ทานแก่ผู้ทุศีล ได้อานิสงส์ถึง ๑,๐๐๐ อรรถภาพ
 - ๓ . ให้ทานแก่ผู้มีศีล ในช่วงที่ว่างจากพระพุทธศาสนา ได้อานิสงส์ถึง ๑๐๐,๐๐๐ อรรถภาพ
 - ๔ . ให้ทานแก่ดาบสที่ได้อธิญา ในช่วงที่ว่างจากพระพุทธศาสนา ได้อานิสงส์ถึง ๑ แสนโกฏิ (ล้านล้าน)
 - ๕ . ให้ทานแก่ผู้ที่ปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน ผู้เป็นศฤงฆ์หรือเป็นบรรพชิตก็ตาม จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณี (ผู้ได้อาณ) หรือไม่ใช่ภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม เป็นผู้มีศีล เข้าถึงไตรสรณคมน์ ได้อานิสงส์ถึงอสงไขย (นับภพไม่ถ้วน)
 - ๖ . ให้ทานแก่พระโสดาบันบุคคล ย่อมมีอานิสงส์มากยิ่งขึ้นไปอีก
 - ๗ . ให้ทานแก่ผู้ที่ปฏิบัติเพื่อเป็นพระสกทาคามี ย่อมมีอานิสงส์มากยิ่งขึ้นไปอีก
 - ๘ . ให้ทานแก่พระสกทาคามีบุคคล ย่อมมีอานิสงส์มากยิ่งขึ้นไปอีก
 - ๙ . ให้ทานแก่ผู้ที่ปฏิบัติเพื่อเป็นพระอนาคามี ย่อมมีอานิสงส์มากยิ่งขึ้นไปอีก
 - ๑๐ . ให้ทานแก่พระอนาคามีบุคคล ย่อมมีอานิสงส์มากยิ่งขึ้นไปอีก
 - ๑๑ . ให้ทานแก่ผู้ที่ปฏิบัติเพื่อเป็นพระอรหันต์ ย่อมมีอานิสงส์มากยิ่งขึ้นไปอีก
 - ๑๒ . ให้ทานแก่พระอรหันต์ ย่อมมีอานิสงส์มากยิ่งขึ้นไปอีก
 - ๑๓ . ให้ทานแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า ย่อมมีอานิสงส์มากยิ่งขึ้นไปอีก
 - ๑๔ . ให้ทานแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมมีอานิสงส์มากยิ่งขึ้นไปอีก
- ผู้ที่ปรารถนาความสุข และต้องการพ้นทุกข์ในวิภังคสูตร ในขณะที่บริจาคทานให้แก่ ปุจฉาทุกทั้ง ๑๔ จำพวกนี้ ความปรารถนาที่จะพ้นทุกข์ก็จะสำเร็จได้โดยเร็ว

^{๖๐} ม.อ. (บาลี) ๑๔/๓๗๙-๓๘๐/๓๒๓-๓๒๕, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๗๙-๓๘๐/๔๒๗-๔๓๐.

^{๖๑} ม.อ. (บาลี) ๑๔/๓๗๙/๓๒๔, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๗๙/๔๒๗-๔๒๘.

สังฆทาน คือ ทานที่ให้แก่หมู่คณะ ไม่เฉพาะเจาะจงผู้ใดผู้หนึ่ง เมื่อผู้ให้ต้องการถวายปัจจัยไทยธรรม (สิ่งของที่ควรถวายพระ) ก็เต็มใจถวายแก่ภิกษุทั้งนั้น ด้วยความเคารพยำเกรงในสงฆ์ (หมู่คณะ) โดยมีได้เจาะจงภิกษุรูปใดเป็นพิเศษ เช่น เมื่อจะนิมนต์พระไปทำบุญบ้าน ก็เข้าไปหาเจ้าอาวาส หรือเจ้าหน้าที่รับนิมนต์ของวัด กราบเรียนท่านว่าจะทำบุญบ้านขอนิมนต์พระสงฆ์ไปรับไทยธรรม ๙ รูป ทางวัดจะส่งพระรูปใดไปรับไทยธรรม ก็มีความยินดีเต็มใจถวายทานแก่ท่าน ทานที่ผู้ให้มีเจตนากว้างไม่เจาะจงนิมนต์อย่างนี้ เรียกว่า "สังฆทาน"

สรุปผู้วิจัยมีความเห็นว่า แนวคิดรูปแบบและลักษณะของการให้ดังกล่าวมานั้นไม่ว่าจะให้อะไรต่ออะไรก็ตาม รูปแบบของการให้มี ๒ วิธี คือ ให้โดยเจาะจงบุคคล และให้โดยไม่เจาะจงบุคคลการให้เพื่อรักษาใจของกันไว้ได้ก็มาจากหลักธรรม ๔ ประการ คือสังกตวัตถุได้แก่ ทาน การแบ่งปันเสียสละสิ่งของให้ ปิยวาจา พุดจาไพเราะน่าฟังเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นอรรถจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ช่วยเหลือเพื่อนบ้านสังคมชุมชน และสมานัตตตา วางตนให้พอดีพอเหมาะสมควรกับฐานะที่ตนมี ก็จะสามารถรักษาน้ำใจกันได้ ลักษณะของการให้ทานอาจแบ่งตามลักษณะของการให้ เช่น การให้เพื่อชำระกิเลส การให้เพื่อตอบแทนคุณความดีการให้เพื่อสงเคราะห์ การให้เพื่ออนุเคราะห์ การให้เพื่อทำบุญ การให้เพื่อบูชาคุณ การให้โดยจุดมุ่งหมายที่แท้จริงก็เพื่อเป็นการขจัดความโลภ ความตระหนี่เหนียวแน่น ความหวงแหนหลงใหลในทรัพย์สมบัติของตน อันเป็นกิเลสหยาบ คือ ความโลภอยากได้สมบัติของคนอื่น และเพื่อเป็นการสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขด้วยเมตตาธรรมของตนอันเป็นการกำจัดกิเลสปราศจากราคะ โทสะ โมหะ เมื่อผู้ให้ทานมีจิตมุ่งให้ด้วยความบริสุทธิ์ดังนี้แล้ว ถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะของการกำจัดกิเลสหยาบ มีคุณสมบัติอันสูงส่งได้รับผลบุญคือความสุข

๒.๑.๘ แรงจูงใจในการให้

แรงจูงใจ คือ ความต้องการของบุคคลที่จะฟันฝ่าอุปสรรค เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ^{๖๒} การสร้างแรงบันดาลใจ หรือ แรงจูงใจในการให้ หรือ กำลังใจในการให้ในชีวิตน้อยกว่าปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นหรือกำลังจะเกิดขึ้น วันนั้นอาการที่แสดงออกมาคือ เบื่อเซ็ง ขี้เกียจ ท้อแท้ ฯลฯ เปรียบเหมือนกับการที่เราขับรถยนต์ขึ้นภูเขา ถ้าวันไหนต้องขับขึ้นภูเขาที่สูงชัน

^{๖๒} พระมหาธีรพงษ์ มีไธสง, “แรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาในพระพุทธศาสนา ศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจในการตัดสินใจบรรพชาในจังหวัดนครศรีธรรมราช กับ จังหวัดขอนแก่น”, *ปริญญาณพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต* (มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๔๑), หน้า ๔๘.

มากเกินไปกำลังเครื่องยนต์ของเราจะสู้ได้ วันนั้นรถยนต์ของเราก็คงจะหยุดอยู่กับที่หรือไม่ก็สิ้น
 ไถลตกลงมาสู่ที่ต่ำ ถ้าวันไหนเรามีแรงจิตใจหรือกำลังใจ มากกว่าปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นหรือ
 อาจเกิดขึ้น วันนั้น อาการที่เราแสดงออกคือ สนุก ชยัน แรงฮึดเยาะ ไม่กลัวกลัวทำ กล้าลุย
 กล้าเสี่ยง ฯลฯ เปรียบเสมือนกับการที่เราขับรถยนต์ที่มีกำลังเครื่องยนต์แรงมากหรือเหมือน ขับ
 รถยนต์ที่สามารถขับขึ้นภูเขาสูงไหนก็ได้ ลุยกับสภาพถนนแบบไหนก็ได้แรงจิตใจ หมายถึง ความ
 พารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เป็นความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรค
 ต่างๆ^{๖๓}

แรงจิตใจ หรือ Motive หมายถึง สภาวะที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา
 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่แรงจิตใจนั้นต้องการ^{๖๔}

การจูงใจ หรือ Motivation หมายถึง กระบวนการของการนำปัจจัยต่างๆ ที่เป็นแรงจูงใจ
 มากระตุ้นหรือผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปอย่างมีทิศทาง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือเงื่อนไขที่
 ผู้จูงใจต้องการ ทำให้มองเห็นเป้าหมาย เราให้บุคคลเกิดความต้องการและแสดงพฤติกรรมไปสู่
 เป้าหมาย^{๖๕} ซึ่งปัจจัยที่นำมากระตุ้นนั้นอาจจะเป็นสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่มาเร้าล่อจูงใจและ
 ผลักดันให้บุคคลเกิดความต้องการในเบื้องต้น และความต้องการนี้จะเป็พื้นฐานทำให้เกิดเป็น
 ภาวะของแรงจูงใจ

แรงจูงใจในพุทธธรรม^{๖๖} จุดเริ่มต้นสำหรับทำความเข้าใจกันในตอนนี้อาจให้ถือว่าแรงจูงใจ
 ในการกระทำของมนุษย์แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. ความพอใจ ชอบใจ ยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการ ที่ไม่ดี ไม่สบาย ไม่เกื้อกูลเป็นอกุศล
 เรียกว่า ตัณหา

๒. ความพอใจ ชอบใจ ยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการ ที่ดีงาม สบาย เกื้อกูล เป็นกุศล
 เรียกว่า ฉันทะ

^{๖๓} วชิระ คำเพ็ง, “การศึกษาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักมวยไทยอาชีพ”, **ปริญญานิพนธ์หลักสูตร
 ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๘ – ๙.

^{๖๔} มุกดา ศรียางค์ และคณะ, **จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
 ๒๕๔๒), หน้า ๒๒๕ – ๒๒๖.

^{๖๕} จิราภรณ์ ตั้งกิตติภากรณ์, **จิตวิทยาเบื้องต้น**, (สงขลา: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลา-
 นครินทร์, ๒๕๓๒), หน้า ๙๙ – ๑๐๐.

^{๖๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๔๙๐.

ค้นหา แปลว่า ความกระหาย ความทะยาน ความอยาก ความค้นหา ความรณความร่า
ความกระสับกระส่าย ความกระวนกระวาย ไม่รู้มี^{๖๗}

พระพุทธศาสนาถือว่า กัลยาณมิตรเป็นหลักธรรมสำคัญข้อแรก เป็นเสมือนแสงเงินแสงทองแห่งชีวิต ซึ่งเมื่อฉายขึ้นมาแล้ว ก็จะทำให้บุคคลได้เริ่มเห็นทางที่จะเดินอย่างถูกต้อง กัลยาณมิตรถือเป็นแรงจูงใจจากภายนอก เริ่มจากพ่อแม่ ต่อด้วยครูอาจารย์ หรือคนที่นิยมเอาเป็นตัวอย่าง ในหนังสือในทีวี เป็นต้น ส่วนแรงจูงใจภายในที่พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นเสมือนแสงเงินแสงทอง ก็คือ โยนิโสมนสิการ คือการรู้จักคิด คิดเป็น และคิดถูกทาง โยนิโสมนสิการจึงเป็นองค์ประกอบภายใน ซึ่งคู่กับกัลยาณมิตร จากนั้นวิถีชีวิตที่ต้งามหรือริยมรรคก็จะเกิดขึ้นแก่บุคคล เสมือนกับเมื่อมีแสงเงินแสงทองปรากฏฉายขึ้นมา เรียกว่ารุ่งอรุณ ต่อจากนั้นพระอาทิตย์ก็จะอุทัย^{๖๘}

คำว่า แรงจูงใจ (motivation) มาจากคำว่า Movere ในภาษาละติน ซึ่งแปลว่า, to move” ในที่นี้หมายถึงพลังที่ทำให้เกิดการแสดงพฤติกรรม ซึ่งเกิดจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกร่างกาย จะมีผลให้เกิดการเริ่มต้นพฤติกรรม และทำให้พฤติกรรมคงอยู่จนกว่าจะบรรลุสิ่งที่ต้องการ^{๖๙} มีผู้กล่าวถึงทฤษฎีด้านแรงจูงใจไว้หลายทฤษฎี เช่น Cognitive Theory of Motivation ที่มองว่าการจูงใจขึ้นอยู่กับความรู้ตัว (awareness) แรงจูงใจของบุคคลเกิดขึ้นเพราะบุคคลนั้นวางแผนการไว้ล่วงหน้า และมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางตลอดจนมีการคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นไว้ก่อน มักจะใช้ความสามารถในระดับที่ง่าย คนที่มีแรงจูงใจมักทำงานเพียงเล็กน้อย แต่ต้องการรางวัลหรือผลตอบแทนมาก^{๗๐} ซึ่งเชื่อมโยงกับความสำเร็จ ได้แก่ เรื่องของความสามารถสิ่งที่ได้รับ เรื่องของโชค^{๗๑} ดังนั้น เขาจะถูกจูงใจด้วยความเข้าใจถึงผลที่จะเกิดขึ้น จากการกระทำของเขาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ล่วงหน้า นอกจากนี้ความคาดหวังในเรื่องของความสำเร็จจะทำให้บุคคลมีความมั่นใจในการทำกิจกรรมของตนมากขึ้น กล่าวคือ เมื่อบุคคลทำกิจกรรมใดกิจกรรม

^{๖๗} พ.อ.อ. (ไทย) ๑ / ๓ / ๒๓๗.

^{๖๘} ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ์, “จิตวิทยาพุทธศาสนา”, (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓๙

^{๖๙} Douglas A.B. และ Edward J.R, ๑๙๘๘ อ้างถึงใน Neil R.C.๑๙๙๐

^{๗๐} Lepper, Mark R., , “Motivational Considerations in the Study Of Instruction.” COGNITION AND INSTRUCTION ๕,๔ (๑๙๘๘) : pp.๒๘๙-๓๐๙.

^{๗๑} Brophy, Jere, ON MOTIVATING STUDENTS, Occasional Paper No. ๑๐๑. East Lansing, Michigan: Institute for Research on Teaching, Michigan State University October ๑๙๘๖. ๗๓ pages. ED ๒๗๖ ๗๒๔

หนึ่งแล้วหากเขาคาดไว้ว่าเขาจะพบกับความสำเร็จอย่างแน่นอน บุคคลนั้นก็จะตั้งใจทำกิจกรรมนั้นให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป^{๗๒}

ที่ผ่านมาชาวพุทธบางส่วนเชื่อว่า ทำทานแปลว่าให้สิ่งของ ถ้าให้อย่างอื่นที่มองไม่เห็นเป็นรูปธรรมจะไม่เรียกว่าทำทาน ยกตัวอย่างคนคนหนึ่งถูกทำร้ายจิตใจแต่ไม่ถือสา การไม่ถือสาของคนนั้นในสายตาคนทั่วไปจะไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของท่าน ทั้งที่ความจริงแล้วนั่นเองอาจเป็นรูปแบบหนึ่งของการทำทาน เพราะทานคือการให้อันเกิดจากเจตนาที่ให้ เป็นเจตนาที่ปราศจากความโลภ โกรธ หรือหลง แอบแฝง ไม่ว่าจะให้ของที่สัมผัสได้หรือไม่ เจตนาของการให้ก็ยังอยู่ ของที่ให้ไม่จำเป็นต้องมองเห็นหรือจับต้องได้เสมอไป บางอย่างเป็นเรื่องที่ไม่ต้องลงทุนอะไรเลย เช่น ให้ความรัก คอยเป็นกำลังใจ ช่วยจุดประกายความคิด ให้แสงธรรมนำปัญญาตลอดจนให้อภัยคือความไม่มีภัยแก่คนอื่น เหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของทานทั้งสิ้น ขอเพียงการให้มุ่งหวังเพื่อประโยชน์ที่ผู้รับ บางครั้งเราอาจไม่ได้คิดจะให้อะไรใครเป็นพิเศษ แต่การให้อภัยหรือให้อโศกียบางอย่างแก่เขาอาจเป็นการทำทานโดยไม่รู้ตัว เพราะเขาได้รับประโยชน์จากการให้ของเรา ดังนั้น ทานจึงมีความหมายมากกว่าที่เราคิด บ่อยครั้งที่มันครอบคลุมถึงเรื่องของการเสียสละ บริจาค หรือสงเคราะห์ บางทีก็เป็นเรื่องของความกตัญญูกตเวทิตาด้วย

แรงจูงใจในการให้นั้น บุคคลมีจิตใจชวนชวยเพื่อให้ทาน ก็เพราะเกิดจากแรงจูงใจนั่นเอง เหตุแห่งการให้ทานหรือแรงจูงใจในการให้ทานดังกล่าวพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้อย่างชัดเจน ๘ ประการ ดังนี้ คือ

๑. บางคนให้ทาน เพราะได้โอกาสพอเหมาะ
๒. บางคนให้ทาน เพราะความกลัวต่อการถูกติเตียน
๓. บางคนให้ทาน เพราะคิดว่าเขาได้ให้แก่ตนแล้ว
๔. บางคนให้ทาน เพราะคิดว่าเขাজักให้แก่ตน
๕. บางคนให้ทาน เพราะคิดว่าการให้ทานเป็นการดี
๖. บางคนให้ทาน เพราะคิดว่าตนหุงหากินเองได้ คนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้การที่เราหุงหากินเองได้จะไม่ให้แก่ชนเหล่านี้ ผู้หุงหากินเองไม่ได้ไม่ควร
๗. บางคนให้ทาน ด้วยคิดว่าเมื่อตนให้ทานนี้ กิตติศัพท์อันงามย่อมจรไป
๘. บางคนให้ทาน เพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต^{๗๓}

^{๗๒} Rosenfeld M.S. Motivational Strategies in Geriatric Rehabilitation. Bethesda : AOTA, Inc. ๑๙๙๗.

^{๗๓} ที.ปาฎิ. (ไทย) ๑๑ / ๓๔๕ / ๒๖๙-๒๗๐.

การให้ทานทั้ง ๘ ประการนี้ เป็นแรงจูงใจหรือเป็นเครื่องกระตุ้นจิตใจให้เกิดความขวนขวายในการให้ทาน ในเหตุแห่งการให้ทานทั้ง ๘ ประการนั้นมีทั้งส่วนที่เป็นบุญกุศล คือเป็นเครื่องขัดเกลากิเลสและส่วนที่ตรงกันข้ามคือเป็นเครื่องเพิ่มพูนกิเลสให้กับผู้ให้เอง เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่า เหตุแห่งทานข้อที่ ๑, ๓, ๕, ๖, ๗ และ ๘ จัดเป็นทานวัตถุที่เป็นบุญกุศลเป็นทานที่ปราศจากโทษ ส่วนข้อที่ ๒ และ ๔ นั้น จะเห็นได้ว่าเป็นทานวัตถุที่บุคคลตกอยู่ในอำนาจของกิเลสอันเป็นเหตุให้ไม่อยากเสียผลประโยชน์ของตนเอง และมุ่งหวังผลประโยชน์เพื่อตนเองฝ่ายเดียว ทานประเภทนี้จัดเป็นทานที่มีโทษ^{๗๔}

ในอรรถกนิบาต อังคุตตรนิกายพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงแรงจูงใจในการให้ทานไว้อีก ๘ ประการ ดังนี้

๑. บางคนให้ทานเพราะความชอบ
๒. บางคนให้ทานเพราะความชัง
๓. บางคนให้ทานเพราะความหลง
๔. บางคนให้ทานเพราะความกลัว
๕. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าพ่อและปู่เคยให้ทาน เคยทำงาน เราไม่ควรให้วงศ์ตระกูลเก่าแก่เสื่อมหายไป
๖. บางคนให้ทานเพราะคิดว่าตนให้ทานนี้แล้ว หลีกจากตายแล้วจักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์
๗. บางคนให้ทานเพราะคิดว่า เมื่อตนให้ทานนี้จิตย่อมผ่องใส เกิดความชื่นชมโสมนัส
๘. บุคคลบางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุ่งแต่งจิต^{๗๕}

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ฝั่งสระโบกขรณีคัศคราเมืองจัมปา พระสารีบุตรได้พาพวกอุบาสกชาวนครจัมปา เข้าเฝ้าและทูลถามปัญหาถึงแรงจูงใจของการให้ทานที่มีผลมาก และมีอานิสงส์มาก พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบ และทรงแสดงผลของทานตามลำดับ ดังนี้

๑. คนบางคนในโลกนี้ มีความหวังแล้วให้ทาน มีจิตผูกพันในทานมุ่งการสั่งสมทาน ด้วยคิดว่าเราตายไปจะได้รับผลของทานนี้ เมื่อตายไปย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นจาตุมหาราชเมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

^{๗๔} พระมหาเซน แสงวมีม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอานิสงส์ของทานในพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ

^{๗๕} อง.อรรถก. (ไทย) ๒๓ / ๓๓/๒๘๘-๒๘๙.

๒ . คนบางคนในโลกนี้ ไม่มีความหวังแล้วให้ทาน ไม่มีจิตผูกพันในผลของทานไม่มุ่งการสั่งสมทาน ไม่คิดว่าตายแล้วจะได้รับผลของทานนี้ แล้วจึงให้ทาน แต่ให้ทานด้วยคิดว่าทานเป็นของดี เมื่อตายย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นดาวดึงส์ เมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

๓ . คนบางคนในโลกนี้ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า ทานเป็นของดี แต่ให้ทานด้วยคิดว่า บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย เคยให้ เคยทำมา เราก็ไม่ควรทำให้เสียประเพณี แล้วจึงให้ทาน เมื่อตายไป ย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นยามา เมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

๔ . คนบางคนในโลกนี้ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยายเคยให้เคยทำมา แต่ให้ทานด้วยคิดว่า เราหุงหากิน พวกนักบวชเหล่านี้ไม่ได้หุงหากิน เราหุงหากินได้จะไม่ให้ทานแก่ ท่านผู้ไม่หุงหา ดูเป็นการไม่สมควร แล้วจึงให้ทาน เมื่อตายไปย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นดุสิต เมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

๕ . คนบางคนในโลกนี้ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า เราหุงหากิน แต่นักบวชเหล่านี้หุงหากินไม่ได้ จึงให้ทาน แต่ให้ทานด้วยคิดว่า เราจะเป็นผู้บริจาคทาน เหมือนฤาษีต่างๆ ในอดีตแล้วจึงให้ทาน เมื่อตายไปย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นนิมมานรดี เมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

๖ . คนบางคนในโลกนี้ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า เราจะเป็นผู้บริจาคทาน เหมือนฤาษีต่างๆ ในอดีต แต่ให้ทานด้วยคิดว่า เมื่อเราให้ทานอย่างนี้ จิตจะเลื่อมใส เกิดความปลื้มใจและโสมนัส แล้วจึงให้ทาน เมื่อตายไปย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นปรนิมตสวสดี เมื่อสิ้นกรรมก็มาเกิดอย่างนี้อีก

๗ . คนบางคนในโลกนี้ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า เมื่อเราให้ทานอย่างนี้ จิตจะเลื่อมใส แต่ให้ทานเพื่อเป็นเครื่องปรุงแต่งจิต คือเพื่อเลื่อนชั้นทางจิต แล้วจึงให้ทาน เมื่อตายไป ย่อมเกิดเป็นเทวดาชั้นพรหม เมื่อสิ้นกรรมแล้ว ก็ไม่ต้องกลับมา คือไม่ต้องกลับมาสู่โลกนี้อีกนี้แล เป็นเหตุและปัจจัย ที่คนบางคนในโลกนี้ เมื่อให้ทานแล้ว มีแรงจูงใจหวังว่าจะได้ผลมาก ได้อานิสงส์มาก

แรงจูงใจในการให้ อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า ทานูปปติ ๘ คือ การให้ ข้าว น้ำ ผ้ายาน ดอกไม้ ของหอม ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป เป็นทานแก่สมณะพราหมณ์แรงจูงใจของผู้ให้ คือ

- ๑ . ให้เมื่อตายไปจะเกิดเป็น กษัตริย์ หรือเศรษฐี
- ๒ . ให้เมื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา
- ๓ . ให้เมื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นดาวดึงส์
- ๔ . ให้เมื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นยามา
- ๕ . ให้เมื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นดุสิต
- ๖ . ให้เมื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นนิมมานรดี
- ๗ . ให้เมื่อตายไปจะได้เป็น เทวดาชั้นปรนิมมิตสวสดี

๘ . ให้เมื่อตายไปจะได้เป็น พรหม^{๗๖}

การให้ทานแต่ละครั้ง มีการเปลี่ยนแปลงทางจิต เกิดขึ้นบ้างหรือไม่ตามปกติคนเราทำสิ่งใด ก็ย่อมจะมีความหวังในสิ่งนั้น แต่การให้ทานทางพุทธศาสนานี้ค่อนข้างประหลาด คือยิ่งหวังยิ่งได้น้อย ถ้าทำทานด้วยไม่มีความหวังเลย คือหมดตัวตนที่จะหวัง ยิ่งได้ผลทานหมดเลยคือนับประมาณไม่ได้

แรงจูงใจทางวัตถุ เป็นอยู่อย่างมีความหวังในชีวิต มีการสมาคมกับคนอื่นด้วยความจริงใจ กระทำกิจที่ขอบธรรมด้วยความรัก รู้จักฝึกฝนตนเอง ควบคุมอารมณ์ฝ่ายต่ำ ไม่ล่วงล้ำกระทำความผิด มีความอดทน และมีชีวิตเพื่อผู้อื่นโดยการเสียสละ แบ่งปัน เอื้ออาทรต่อคนอื่น เป็นต้น

แรงจูงใจทางความดี อันเกิดจากการได้ความรักความพอใจ คนดีเข้ามาคบหาสมาคมด้วย ชื่อเสียงอันดีงามย่อมขจรไปทั่ว มีทรัพย์สมบัติ มีฐานะ มีชีวิตที่เป็นสุขโดยการมีลาภ ยศ สุข สรรเสริญ เป็นต้น

แรงจูงใจในการให้ธรรม เป็นขั้นที่จะบรรลุสาระแห่งชีวิต คือ รู้แจ้งแห่งสภาพของสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เป็นผู้หมดเครื่องผูกมัดทั้งปวงถึงความหลุดพ้น วิมุตติ วิมุตติ คือ ความหลุดพ้นจากกิเลส ทานจัดไว้ ๕ ประการคือ ๑) ตัพภวิมุตติ การพ้นชั่วคราว ๒) วิภังขณวิมุตติ การพ้นด้วยการข่มไว้ ๓) สมุจเฉทวิมุตติ การพ้นด้วยการตัดขาด ๔) ปฏิปัสสทธิวิมุตติการพ้นด้วยความสงบ และ ๕) นิสสรณวิมุตติ การพ้นด้วยการสลัดไป

การให้ทานมีแรงจูงใจอยู่ ๕ ประการ คือ

- ๑ . เพื่อบูชาคุณ
- ๒ . เพื่ออนุเคราะห์
- ๓ . เพื่อสงเคราะห์
- ๔ . เพื่อสาธารณประโยชน์
- ๕ . เพื่อสร้างบารมี

การให้เพื่อบูชาคุณ คือ เพื่อบูชาผู้มีคุณงามความดี ให้ตอบแทนแก่เขาที่เคยให้แก่เรา เพราะเขามีคุณแก่เราหรือแม้ไม่มีคุณแก่เรา แต่มีคุณธรรมสูงกว่าเรา เช่น ให้ทานแก่พระสงฆ์ หรือให้แก่คนผู้มีคุณธรรมสูง เช่น ให้แก่พ่อแม่ เป็นต้น

การให้เพื่ออนุเคราะห์ เช่น ให้แก่พี่น้อง ลูกหลาน ญาติมิตร คือ การให้เพื่อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เรียกว่า การให้เพื่ออนุเคราะห์

^{๗๖} อก.อภ.ก. (ไทย) ๒๓/๓๕/๒๔๒-๒๔๓.

การให้เพื่อสงเคราะห์ คือ ให้แก่คนยากจน คนขอทาน คนตกระกำลำบาก เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้บ้าน คนที่ไม่มีที่พึ่ง หรือ ให้แก่สัตว์เดรัจฉาน การให้เช่นนี้ จัดเป็นลักษณะของทานที่ให้เพื่อสงเคราะห์ไม่ใช่อนุเคราะห์

การให้เพื่อสาธารณะประโยชน์ การให้ประเภทนี้ จะเป็นการให้ที่อนุโลมเข้าเป็นสังฆทานได้ ถึงแม้ให้ในหมู่สงฆ์ หากแต่ให้แก่ส่วนรวมพออนุโลมเป็นสังฆทานได้ เพราะมีประโยชน์กว้างขวางมากกว่าการให้ทั่วไป มากกว่าการให้เฉพาะ เพราะฉะนั้น การให้ทาน เช่นการบริจาคที่ดินให้แก่รัฐบาลเพื่อสร้างสวนสาธารณะ สร้างโรงพยาบาล สร้างโรงเรียน หรือบริจาคเงินสร้างถนนหนทาง อย่างนี้ถือว่าเป็นสาธารณะ การให้ประเภทนี้มีผลมาก คล้ายกับสังฆทาน แต่ไม่เหมือนสังฆทาน เพราะสังฆทานนั้นต้องให้แก่สงฆ์

การให้เพื่อสร้างบารมี คือ ให้เพื่อสร้างกุศล เพื่อสละความตระหนี่ของตนเพื่อหวังผลอันสูงสุดคือพระนิพพาน อย่างเช่น พระโพธิสัตว์บำเพ็ญทานบารมี เพื่อพระสัมมาสัมโพธิญาณหรือให้เพื่ออบรมจิตใจ คือให้เพราะเห็นว่าการให้เป็นความดี มีคุณค่าต่อชีวิตและต่อผู้อื่น ทำความดีเพื่อความดี ก็จัดเข้าในการให้ประเภทนี้เหมือนกัน^{๗๗}

สรุปผู้วิจัยมีความเห็นว่า แรงจูงใจที่ทำให้คนทำทานซึ่งในแต่ละข้อก็เป็นแรงกระตุ้นทางจิต คือความมุ่งหวังพัฒนาจิตใจให้ผ่องใสงดงามในกุศล บางข้อก็แสดงแรงกระตุ้นจากภายนอก จากสังคม เช่น ประสบเหตุจึงให้ หรือเห็นผู้ที่ทุกข์ยากกว่าตนจึงให้ เป็นต้น และจากที่กล่าวมา พอจะแสดงให้เห็นว่า ทายกจะให้ทานด้วยเหตุผลใดก็ตาม จะหวังอันใดเป็นความสุขแก่ตน หรือกิเลสในใจ หรือเพราะแรงจูงใจจากสังคมภายนอก องค์ประกอบสำคัญมากที่จะทำให้การทำทานบรรลุผลก็คือ ต้องมีผู้รับทานคือปฎิภาหุเสมอ^{๗๘}

แรงจูงใจในการให้ทานทั้งปวง การที่ผู้ให้ปรารถนาเหตุภายใน คือเกิดจากจิตที่เป็นกุศลและอกุศลของ **ตนเอง**เป็นตัวกำหนด และปรารถนาเหตุภายนอก คือยึดสถานการณณ์ เงื่อนไข ตัวแปร บริบทสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด

แรงจูงใจไม่ต้องไปซื้อหาหรือหยาบยืมใครที่ไหน มันอยู่ในตัวของเรายอยู่แล้ว เพียงแต่เราจะมีเทคนิควิธีการในการดึงมันขึ้นมาใช้ได้อย่างไร สำหรับเทคนิคที่ผู้วิจัยแนะนำไปนั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น อีกหลายคนหลายท่านอาจจะมีเทคนิคเฉพาะของตัวเองอีกหลายวิธี ขอให้ลองฝึกตั้ง

^{๗๗} พระเทพวิสุทธิกวี, **อนุปพพิทกาทิปปินิ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย ,๒๕๔๖), หน้า ๓๙-๔๐.

^{๗๘} พระมหาสงฆ์ ไชยวงศ์, “การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “ทาน” ในพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ๒๕๔๑

พลังภายในโดยการสร้างกำลังใจให้กับตัวเองบ่อยๆ รับรองได้ว่าชีวิตนี้ไม่มีวันหมด"กำลังใจ" อย่างแน่นอน

แรงจูงใจการให้ทาน คือ ต้องการเกิดในสวรรค์ กำจัดความเห็นแก่ตัว ต้องการเสียสละ ต้องการบำรุงพระศาสนา ต้องการความสุข ต้องการอนุเคราะห์ และตอบแทนบุญคุณรองลงมา คือ หวังโชคลาภ ทำตามประเพณี หวังความร่ำรวย สงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ช่วยเหลือคนพิการ และผู้ประสบภัยต่างๆ

๒.๑.๖ ผลกระทบของการให้

ผลกระทบของการให้ในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตว่า ทำไมบางคนถึงมีฐานะร่ำรวย มีการงานมั่นคง มีเกียรติยศชื่อเสียงในสังคม มีญาติมิตรและบริวารมาก เพราะอะไรเขาจึงได้รับผลดีเช่นนี้ และทำไมบางคนจึงเกิดมายากจน อดมื้อกินมื้อ ไม่มีญาติมิตรและบริวารคอยช่วยเหลือ เพราะกรรมอะไรเขาจึงเกิดมาเป็นคนเช่นนี้ เหตุที่คนเราแตกต่างกันเช่นนี้ เพราะคนที่เกิดมาเป็นคนร่ำรวย ในอดีตเขาเคยให้ทาน คนที่เกิดมายากจน ไม่เคยให้ทานเลย ถึงให้ก็ให้ด้วยจิตไม่เลื่อมใสอย่างแท้จริง ดังที่ปรากฏในจุฬกัมมวิภังคสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ว่า ,สุกมาณพโตเหตุทุลลภามพระพุทเธเจ้าว่า อะไรเป็นเหตุปัจจัยให้มนุษย์เป็นคนเลวและคนดี มีอายุสั้นมีอายุยืน มีโรคมาก มีโรคน้อย มีผิวพรรณทราม มีผิวพรรณงาม มีอำนาจน้อย มีอำนาจมาก มีโภคะน้อย มีโภคะมาก เกิดในตระกูลต่ำ เกิดในตระกูลสูง มีปัญญาน้อย มีปัญญามาก”^{๗๙}

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ,สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นที่กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรม เป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน”^{๘๐} จากนั้นพระองค์ทรงแสดงเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกัน สำหรับสาเหตุที่ทำให้มนุษย์มีโภคะน้อย ก็เกิดจากโทษคือการไม่ให้ทานนั่นเอง ดังปรากฏในจุฬกัมมวิภังคสูตรว่า ,มานพ คนที่ไม่ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ที่นอน ที่อยู่อาศัยประทีปโคมไฟ แก่สมณพราหมณ์เมื่อตายไปแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรกถ้าไม่ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์ ณ ที่ใดก็ตาม จะเป็นผู้มีโภคะน้อย”^{๘๑} “ดังนั้น ผลกระทบของการให้ทาน ดังนี้ ๑. เกิดเป็นคนจน เกิดในตระกูลต่ำ ๒. ทำให้คนอื่นพลอยเดือดร้อนไปด้วย ๓. มีร่างกายวิกล มีอวัยวะไม่สมประกอบ ๔. มีรูปไม่น่าดูอย่างยิ่ง ๕. มีแต่ความเดือดร้อนใจ”^{๘๒}

^{๗๙} ม.อ. (บาลี) ๑๔/๒๙๔/๒๕๕-๒๕๖, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๙๔/๓๕๓.

^{๘๐} ม.อ. (บาลี) ๑๔/๒๙๔/๒๕๕-๒๕๖, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๙๔/๒๕๐.

^{๘๑} ม.อ. (บาลี) ๑๔/๒๙๔/๒๕๕-๒๕๖, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๙๔/๓๕๓.

^{๘๒} ชุ.ธ.อ. (บาลี) ๓/๑๒๐-๑๒๒, ชุ.ธ.อ. (ไทย) ๓/๑๘๓-๑๘๖.

ผลกระทบของการให้ อันเกิดจากการให้เกินกำลังความสามารถของตน เป็นได้ทั้งสิ่งของ วัตถุอาจก่อให้เกิดผลดีก็ได้ หรือ สิ่งนี้อาจก่อให้เกิดผลเสียขึ้นได้เช่นกัน ผลกระทบของการให้ทาน ในด้านลบ จะแยกออกเป็นผลเสียทั้งด้านภายใน และทั้งด้านภายนอก เป็นเหตุให้คนอื่นเดือดร้อน ตลอดถึงผลกระทบทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ผลกระทบการให้^{๘๓} ได้ก่อให้เกิดผลลบแก่สุขภาพจิตของมนุษย์ เพราะว่าจิตของมนุษย์นั้น ได้ประสบกับการสูญเสีย , ดุลยภาพ “ อันเป็นการสูญเสียความสมดุล เนื่องจากสถานการณ์ของความขัดแย้งในบางมิตินั้นได้ทำให้จิตมนุษย์ กวัดแกว่งทั้งดีใจบ้าง เสียใจบ้างดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า , กิเลสมาจากการทะเลาะวิวาทกันเป็นต้น “ จากนั้นจะเห็นได้ว่าการให้ในแง่ของการทะเลาะวิวาทนั้น ได้ถูกเติมเชื้อด้วยกิเลสที่ซ่อนอยู่ภายในจิตมนุษย์ หรือผ่านเข้ามาทางประสาทสัมผัสภายนอก , ดุลยภาพภายในจิต “ นั้น ได้สูญเสียไป เพราะถูกปกคลุมด้วยอกุศลจิต คิดทำลายผลดีเสีย

การทะเลาะวิวาท นอกจากจะสร้างความโกลาหล และกระสับกระส่ายให้แก่คนอื่นแล้ว สภาพจิตของปัจเจกบุคคลก็ตกอยู่ในห้วงแห่งความกระสับกระส่ายเช่นเดียวกัน หากวิเคราะห์สภาพจิตในประเด็นนี้ก็ดูประหนึ่งน้ำที่ถูกกวนให้ขุ่น เราไม่สามารถมองเห็นใบหน้าในขณะที่น้ำขุ่น ฉะนั้น ปัจเจกบุคคลก็ไม่สามารถมองเห็นความสะอาด สงบ และสว่างในใจได้ หากบรรยากาศภายนอก และภายในเต็มไปด้วยการทะเลาะวิวาทกันและกัน ฉะนั้น ดังที่พระสารีบุตรได้อธิบายภาษิตของพระพุทธเจ้าไว้ว่า , พึงเป็นผู้งด งดเว้น เว้นขาด ออก สลัดออก หลุดพ้น ไม่เกี่ยวข้องกับ การทะเลาะ การบาดหมาง การแก่งแย่ง การวิวาท การมุ่นรำย มีใจเป็นอิสระ (จากกิเลส) อยู่”^{๘๓} ทำให้ผลกระทบน้อยลงได้

ผลกระทบของการให้ ในด้านลบที่เป็นผลเสียทางกายภาพในบริบทนี้ หมายถึงผลเสียหรือผลกระทบทางด้านสังคมวิทยา ดังนี้ คือ

(๑) การขาดความเป็นเอกภาพก่อให้เกิดผลกระทบในหลายด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม คือ เมื่อสังคมเกิดความไม่เห็นด้วยในการให้ ก็ก่อให้เกิดความขัดแย้งในเชิงลบขึ้น ไม่สามารถดำเนินการจัดการแก้ไขให้จบลงในทางสร้างสรรค์ ก็จะทำให้สถานการณ์นั้นแปรเปลี่ยนเป็น การบาดหมาง การทะเลาะวิวาทกัน เอาชนะกัน เกิดความระแวง ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน สังคมเกิดการแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ที่ยึดมั่นในแนวความคิดและข้อมูลเดียวกัน โดยเฉพาะความคิดเห็นทางการเมือง ที่เกิดการชุมนุมทั้งต่อต้านและสนับสนุน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทยที่กำลังเผชิญอยู่ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนอกจากก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคมไทยแล้ว ยังส่งผล

^{๘๓} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๖๓/๒๐๓-๒๐๔.

กระทบโดยตรงในด้านการบริหารบ้านเมืองต่อความเป็นประชาธิปไตย และส่งผลกระทบ ต่อเศรษฐกิจการลงทุนทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ต่างชาติขาดความเชื่อมั่น รวมทั้งส่งผลกระทบ ทางด้านการท่องเที่ยวที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของรายได้หลักของประเทศ นอกเหนือจากการส่งสินค้าออก นอกจากนี้การที่ไม่เห็นด้วยกับการให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ยังส่งผลกระทบ โดยตรงต่อความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศอีกด้วย

(๒) ความไม่เห็นด้วยในด้านในการให้ ยังนำไปสู่ผลเสียข้างเคียงเมื่อเข้าสู่กระบวนการทาง ศาล นักจัดการความขัดแย้งในการให้ สมัยปัจจุบันก็คำนึงถึงผลเสียของความขัดแย้งเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเรื่องราวทางออกไม่ได้ และได้ดำเนินการทวิความรุนแรงจนต้องเข้าสู่ใน กระบวนการยุติธรรม ในกระบวนการทางศาล เมื่อเกิดข้อขัดแย้งไม่เห็นด้วยในการให้ระหว่าง บุคคล หรือกลุ่มบุคคลนั้น โดยปกติโจทก์และจำเลยมักจะนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ศาลพิพากษาว่า ใครถูกหรือผิด ซึ่งสมัยก่อนที่ยังไม่มีกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยประจำศาลเพื่อหาทางออกให้แก่ คู่กรณีนั้นได้ก่อให้เกิดผลเสียแก่โจทก์และจำเลยในหลายประเด็นด้วยกัน^{๘๔} เสียทรัพย์ เสียเวลา เสียความรู้สึก เสียมิตรภาพ เสียโอกาส

สภาพพื้นที่ในการวิจัย

วัดจระเข้ใหญ่ ตั้งอยู่เลขที่ ๒ หมู่ ๕ ตำบลศีรชะจรเข้ใหญ่ กิ่งอำเภอบางเสาธง จังหวัด สมุทรปราการ รหัสไปรษณีย์ ๑๐๕๔๐ สถานะของวัดเป็นวัดราษฎร์ เนื้อที่ของวัดมีจำนวน ทั้งหมด ๒๙ ไร่ ๕ งาน ๓๕ ตารางวา ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดและโรงเรียนวัดจระเข้ใหญ่

วัดจระเข้ใหญ่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวตำบลศีรชะจรเข้ใหญ่ในการประกอบกิจกรรม ตั้งแต่เกิดจนตายจะเกี่ยวข้องกับศาสนพิธีและศาสนสถานแห่งนี้ มีพระพุทธรูปหลวงพ่อดกดีสิทธิ์ ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถหลังเก่า เป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้านทั่วไป

ประวัติของวัดโดยสังเขป

วัดเป็นศิลปะการก่อสร้างสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นสร้างในปี พ.ศ. ใดไม่ปรากฏ มีการเล่าสืบต่อกันมาว่า นายคง ร่วมกับทนายวัด ได้สร้างอุโบสถ และได้รับพระราชทานสูงคามสีมา เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ ชุมชนบ้านใหญ่ ตำบลศีรชะจรเข้ใหญ่ เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีทั้ง คนไทยและคนจีนซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่มีศรัทธาต่อศาสนาอย่างเข้มแข็งจึงร่วมกันสร้างและทำนุ

^{๘๔} วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา , พิมพ์ครั้งที่ ๑ , (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า , ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๗. และ วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, คู่มือเพิ่มพลังความสามารถ กระบวนการจัดการข้อพิพาท, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗-๒๘.

บำรุงวัดจระเข้ใหญ่ มาได้ประมาณ ๑๕๐ ปีมาแล้ว ต่อมา เจ้าแก้วเสียง แซ่ผู้ ได้บริจาคไม้สักเพื่อนำมา
ปฏิสังขรณ์อุโบสถหลังเก่าให้สวยงามเหมาะแก่การทำสังฆกรรม

ลำดับเจ้าอาวาส ลำดับเจ้าอาวาส อาจไม่แน่ชัดแต่พอลำดับตามคำบอกเล่าของผู้อาวุโส
และผู้รู้ได้ดังนี้

๑. พระอธิการขาบ
๒. พระอธิการแจ้
๓. พระอธิการเฟือก
๔. พระอธิการนิ่ม
๕. พระอธิการปลั่ง
๖. พระอธิการตุ้ย
๗. พระอธิการเหลือ ๘. พระอธิการกาย
๙. พระอธิการบุญ
๑๐. พระครูสุตาทินันท์ (อาจารย์ชื่น)
๑๑. พระครูพิพัฒน์สมุทธธาดา ปวิข โข
๑๒. พระครูปลัดอุทัย ปญญาวิโร เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน

หลวงพ่อดโต เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทองปางมารวิชัยในสมัยอยุธยาตอนต้น
ประดิษฐานอยู่ในวิหารหลวงพ่อดโตวัดจระเข้ใหญ่ ซึ่งประชาชนในตำบลศีระจรรย์ใหญ่ ให้การเคารพ
บูชาเป็นอย่างมากถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่เคารพสักการบูชาของประชาชนในหมู่บ้านและ
ประชาชนทั่วไป โดยดูได้จากการนำพวงมาลัยและปลาตะเพียนมาสักการะกราบไหว้บูชา

ประเพณี ในชุมชนมีประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ทั้งประเพณีทางศาสนา
ประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อ และประเพณีเพื่อความสนุกสนาน เช่น

วัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนตำบลศีระจรรย์ใหญ่ วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของคนใน
ชุมชนศีระจรรย์ใหญ่ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา คือ มาจากการเป็นชุมชนที่ทำเกษตรกรรม นับถือ
พระพุทธศาสนา อยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ เป็นหมู่บ้าน เป็นสังคมแบบเครือญาติ คนในชุมชน
มีน้ำใจไมตรีต่อกัน ช่วยเหลือกัน มีความเคารพนับถือผู้อาวุโส มีความสุภาพอ่อนโยน

การสร้างสรรควัฒนธรรมในชุมชนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชน เกิดจาก
ปัจจัยสำคัญ คือ สภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ อาชีพ ความเชื่อ ศาสนา และขนบธรรมเนียม
ประเพณี

วัฒนธรรมที่เกิดจากสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่สภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่มี
ผลต่อการสร้างสรรควัฒนธรรมในชุมชน เพราะในอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้

แหล่งน้ำเพื่อความสะอาดในการใช้น้ำ อุปโภค บริโภคและทำการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักตลอดจนเพื่อความสะอาดในการคมนาคม ชาวบ้านต้องใช้เรือในการสัญจรไปมา

การอาศัยอยู่ริมน้ำ ทำให้คนในชุมชนนิยมปลูกสร้างบ้านที่ยกพื้นสูงเพื่อป้องกันน้ำท่วมและใช้ใต้ถุนบ้านเป็นที่ทำงาน เช่น ตำข้าว เป็นที่อยู่ของสัตว์เลี้ยง หรือเก็บข้าวของเครื่องใช้ ปัจจุบันบ้านเรือนบางส่วนอยู่ริมลำคลองแต่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตที่มีถนนหนทางไปมาสะดวก

ความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้าน คือความเชื่อเรื่อง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีสงเทวดา เช่น เชื่อเรื่องผีบ้านผีเรือน เจ้าที่เจ้าทาง นางไม้ ผีหรือเทวดาประจำสิ่งต่าง ๆ เช่น แม่น้ำโพสพ แม่ธรณี แม่คงคา จึงมีพิธีเกี่ยวกับการบูชายกย่องและการขอขมาลาโทษธรรมชาติและสิ่งที่มีบุญคุณ เช่นการลอยกระทงเพื่อขอขมาและขอขมาแม่คงคา การเซ่นไหว้ผีบ้านผีเรือน ผีบรรพบุรุษ และเจ้าที่เจ้าทาง พิธีการที่เกี่ยวกับการทำบุญ ชาวบ้านจะทำบุญใส่บาตร พระภิกษุในตอนเช้า หรือไปทำบุญที่วัดในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา

อาชีพของประชาชนในท้องถิ่น ตำบล ศิริชนะจรเข้ใหญ่ กิ่งอำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๑๔,๗๕๐ ไร่ หรือ ๒๓.๖๐ ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นพื้นที่การเกษตรประมาณ ๑๓,๒๗๕ ไร่ ที่อยู่อาศัยประมาณ ๑๒๗๕ ไร่ อื่นๆประมาณ ๒๐๐ ไร่ จำนวนประชากร ๕,๒๗๘ คน จำนวนครัวเรือน ๑,๓๑๘ ครัวเรือน ความหนาแน่น ๒๒๓.๖๗ คน/ตารางกิโลเมตร ประชากรนับถือศาสนาพุทธ

๒.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาอนนท ขวนาภิภู (แสนแป้) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทานในพระไตรปิฎกการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์ และศึกษาอิทธิพลแนวความคิดเรื่องทานที่มีต่อสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ชาวพุทธไทยในปัจจุบัน ยังไม่เข้าใจเรื่องการให้ทานในพระพุทธศาสนา ส่วนมากมักเข้าใจว่า การให้ทานคือการถวายทานแก่พระสงฆ์และชอบถวายทานเจาะจงบุคคลเป็นส่วนมาก ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา การให้ทานที่ควรยกย่องคือให้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเท่านั้น เพราะทานเป็นธรรมขั้นแรกที่ควรบำเพ็ญ เหมือนอย่างพระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ที่ปรารถนาพระสัมพันธัญญ์ ก็ต้องบำเพ็ญทานบารมีเป็นข้อแรกก่อน ต่อมาจึงบำเพ็ญบารมีข้ออื่นๆต่อไป พุทธศาสนิกชนชาวไทยเมื่อได้ศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกแล้ว จะทำให้มีความเข้าใจถูกต้องในการให้ทานตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้คำสอนเรื่องทานซึมซาบอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวไทย เห็นได้จากนิสัยของคนไทย คือ มักทำบุญสุนทานเป็นประจำและเป็นการกำจัดกิเลสคือความ

ตระหนี่และความโลภภายในจิตใจให้หมดสิ้นไปอีกด้วย นับว่าเป็นผลมาจากการศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกนั่นเอง^{๘๕}

พระมหาจรัญ การบรรจง ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการถวายสังฆทานในทัศนะของชาวพุทธไทยแนวคิดเรื่องการให้เชิงพุทธ ผลการวิจัยพบว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญในฐานะที่สามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติและสังคมได้ เพราะคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งมวลมุ่งประโยชน์และความสุขของมนุษย์และสังคม หลักคำสอนเรื่องบุญกิริยาวัตถุเป็นหลักคำสอนสำคัญข้อหนึ่งของพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตวิญญาณเป็นสำคัญ พระพุทธเจ้าทรงวางทานไว้เป็นหลักพื้นฐานเบื้องต้นแห่งการปฏิบัติ โดยวางศีลและภาวนาเป็นหลักปฏิบัติขั้นต่อมา ทานศีลและภาวนา ต่างมีความเกี่ยวข้องและส่งเสริมกันและกันอย่างกลมกลืน แต่ชาวพุทธในสังคมไทยนิยมทำบุญโดยเน้นหนักในเรื่องทานมากกว่าการรักษาศีลและเจริญภาวนา ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นเพราะทานเป็นเบื้องต้นแห่งการทำดีทั้งปวง^{๘๖}

พระมหาบุญทัน อานนโท (พาหา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทานบารมี การบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์ ผลการวิจัยพบว่า การให้ทานในบุญกิริยาวัตถุถือว่าการสั่งสมบารมี ใครก็ตามเมื่อกระทำความดีด้วยการให้ทานอย่างถูกต้อง การกระทำนั้นเป็นการเพิ่มบารมีให้แก่ตนเอง เราชาวพุทธมีความเข้าใจตรงกันว่า การให้ทานเป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจใฝ่บุญ มีความเมตตา รู้จักแสวงหาความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคตดังพุทธภาษิตว่า “การสั่งสมบุญนาความสุขมาให้” เราจะเห็นการกระทำทานของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปว่า มีการให้ทานด้วยสิ่งของต่างๆ เช่นเดียวกับการให้ทานของพระเวสสันดรหรือพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เป็นต้นว่า ให้ข้าว น้ำดื่ม ผ้า ยานพาหนะ ดอกไม้ ที่นอน ที่พักอาศัยการให้สิ่งเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่เราเห็นได้เป็นประจักษ์ในสังคมชาวพุทธ ความแตกต่างจะอยู่ที่เจตนาของผู้กระทำทานและระดับสิ่งของที่ให้ เจตนาของคนทั่วไปเห็นว่า การให้ทานจะต้องได้อะไรชดเชยอย่างคืนมา เป็นต้นว่า คำสรรเสริญ ชื่อเสียงความอยากร่ำรวยเป็นศรีษฐี อยากขึ้นสวรรค์ หรือวัตถุสิ่งของ แต่การให้ทานของพระเวสสันดรหรือของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายจะไม่หวังสิ่งเหล่านี้ เพราะอุดมคติของพระองค์อยู่ที่สัมมาสัมโพธิญาณ นั่นคือการได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนสิ่งของนั้นพระเวสสันดรจะ

^{๘๕} พระมหาอานนท์ ชวนาภิภู (แสนแป้), “การศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกที่มีต่อสังคมไทย” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๘๖} พระมหาจรัญ การบรรจง, “การถวายสังฆทานในทัศนะของชาวพุทธไทย”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

สละทุกสิ่งที่มีอยู่ แม่บุตร และภรรยาที่ต้องสละให้แก่คนอื่น จึงได้นามว่า “โพธิสัตว์” ผู้บำเพ็ญตนเพื่อความเป็นพระพุทเจ้า^{๘๗}

บริรักษ์ รัตนาวังเจริญ ศึกษามูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของการทำบุญตักบาตร กรณีศึกษาวัดบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยเชียงใหม่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและรูปแบบพฤติกรรมการทำบุญตักบาตรของประชาชนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ระบบการจัดการทรัพยากรปัจจัยต่างๆ ที่ได้รับการบริจาคมาถึงวัด และเพื่อประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดจากกิจกรรมการทำบุญตักบาตรกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้วิธีการของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) และกำหนดให้ค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ ๑๐ ในการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๙๙ ตัวอย่าง แต่เห็นว่าขนาดของตัวอย่างมีขนาดเล็กเกินไปจึงทำการเก็บตัวอย่าง ๒๐๐ ตัวอย่าง โดยสถิติที่ใช้ในการศึกษาใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) และแสดงผลเป็นค่าร้อยละและค่าเฉลี่ยประกอบการอธิบายในส่วนของคุณค่าข้อมูลทั่วไปพฤติกรรมการทำบุญตักบาตร และปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจทำบุญ

ผลการศึกษาพบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่ไปทำบุญจะมีอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี โดยนิยมไปทำบุญในช่วงวันสำคัญทางศาสนาและวันคล้ายวันเกิดของตนเองและนิยมไปทำบุญที่วัดสวนดอกมากที่สุดตามจำนวนวัดที่เป็นกลุ่มกรณีศึกษา รองลงมาคือวัดอุโมงค์ เพราะเป็นวัดที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากที่พักอาศัยไม่มากนักในส่วนของคุณค่าลักษณะการทำบุญที่กลุ่มตัวอย่างมีความนิยมมากที่สุดคือการถวายสังฆทาน สำหรับการตักบาตรในแต่ละครั้งนั้นผู้ทำบุญนิยมทำบุญด้วยเงินสดเพราะความสะดวกในการพกพา ในด้านของปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการตัดสินใจในการทำบุญตักบาตรพบว่าผู้ทำบุญตักบาตรให้ความสนใจกับปัจจัยทางด้านความเชื่อมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๓.๕๒ รองลงมาคือด้านเวลา รายได้และสถานที่ตามลำดับ ด้านมูลค่าในการทำบุญตักบาตรพบว่ามีการใช้จ่ายอยู่ที่ ๒๒,๙๒๕.๐๒ บาท/คน/ปี ซึ่งมีค่าสูงกว่าการสำรวจโดยศูนย์วิจัยกสิกร ไทยที่สำรวจไว้ที่ ๑๗๒ บาท/คน/ปี^{๘๘}

ภัทรารวรรณ ธรรมานุกูล ศึกษาปัจจัยและพฤติกรรมค่าใช้จ่ายในการทำบุญของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำบุญ

^{๘๗} พระมหาบุญทัน อานนโท (พาหา), “เวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทวนบารมี การบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), บทคัดย่อ.

^{๘๘} บริรักษ์ รัตนาวังเจริญ . ๒๕๕๓. มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของการทำบุญตักบาตร กรณีศึกษา: วัดบริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *รายงานการวิจัยกระบวนวิชา ๗๕๑๔๐๙ Research exercise in economics* คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

และพฤติกรรมการใช้จ่ายในการทำบุญของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) แบ่งเป็นการสุ่มจากนักศึกษากลุ่มสังคมและมนุษยศาสตร์ ๔๐ ตัวอย่าง กลุ่มคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ ๔๐ ตัวอย่าง กลุ่มคณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ๗๐ ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น ๒๐๐ ตัวอย่าง โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) และแสดงผลเป็นค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ยในการอธิบายผลในส่วน of ข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมการใช้จ่ายในการทำบุญ และใช้การทดสอบไคส-สแควร์ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่างๆ กับค่าใช้จ่ายในการทำบุญว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีนัยสำคัญหรือไม่

ผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ ๕๙ และพบว่าปัจจัยทางด้านความเชื่อปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมและปัจจัยทางด้านสถานที่ที่มีอิทธิพลในการทำบุญโดยรวมในระดับปานกลาง คือมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ ๒.๑๑ ในส่วนของพฤติกรรมในการทำบุญพบว่า สถานที่ที่นักศึกษาโดยส่วนใหญ่นิยมไปทำบุญคือวัดร้อยละ ๗๐.๑ และนักศึกษาร้อยละ ๕๖.๔ ไปทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาและร้อยละ ๔๖.๓ นิยมไปทำบุญกันเป็นกลุ่ม(๓ คน ขึ้นไป)โดยที่นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๐.๒ นิยมไปทำบุญกับครอบครัวและจำนวนเงินที่ใช้ในการทำบุญแต่ละครั้งอยู่ที่ ๕๐ บาท/ครั้ง ในส่วนของความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับค่าใช้จ่ายในการทำบุญพบว่าเพศมีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายในการทำบุญด้านการใส่บาตร การสะเดาะเคราะห์ การทอดกฐิน/ผ้าป่า การบริจาคเงิน และการปฏิบัติธรรม ระดับรายได้มีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายในการทำบุญประเภทการถวายสังฆทาน การปล่อยสัตว์มีชีวิต การบริจาคสิ่งของ การให้อาหารสัตว์ การบริจาคเลือด การบริจาคอวัยวะ การปฏิบัติธรรมการสะเดาะเคราะห์ การทอดกฐิน/ผ้าป่า การบริจาคเงิน และกลุ่มคณะที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายในการทำบุญประเภทการถวายสังฆทาน การบริจาคสิ่งของ การปล่อยสัตว์มีชีวิต การให้อาหารสัตว์ การทอดกฐิน/ผ้าป่า การบริจาคเงินศูนย์วิจัยกสิกรไทย (๒๕๕๓) ได้ทำการสำรวจ “พฤติกรรมการณ์ฉลองปีใหม่ต้อนรับปี ๒๕๕๔ ของคนกรุงเทพฯ” ในระหว่างวันที่ ๑-๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๓ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๕๒๑ คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่วางแผนเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญไหว้พระเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา ซึ่งมีทั้งการทำบุญ ตักบาตร และไหว้พระตามวัดในกรุงเทพฯ และการเดินทางไปตามต่างจังหวัดใกล้ๆ ในลักษณะเดินทางแบบเข้าไปเย็นกลับตลอดจนการเดินทางกลับบ้านในต่างจังหวัด และการไปเที่ยวค้างคืนตามต่างจังหวัดโดยประเมินว่า การใช้จ่ายเพื่อร่วมกิจกรรมทำบุญไหว้พระในช่วงเทศกาลปีใหม่ของคนกรุงเทพฯ มีแนวโน้มก่อให้เกิดเม็ดเงินคิดเป็นมูลค่าประมาณ ๑,๘๐๐ ล้านบาท เพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ ๑๐ จากปีที่ผ่านมา ซึ่งคาดว่าจะส่งผลดีต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อาทิ ร้านจำหน่ายเครื่องสังฆภัณฑ์ ร้านจำหน่ายข้าวสาร อาหารแห้งเครื่องดื่ม

และอาหารกระป๋องต่างๆ รวมทั้งร้านจำหน่ายดอกไม้ ส่งผลดีต่อผู้ประกอบการร้านค้าปลีกทั่วไปตามชุมชน ไปจนถึงร้านค้าปลีกรูปแบบทันสมัย ที่ต่างมีรายได้เพิ่มขึ้นจำนวนมากในช่วงเทศกาลปีใหม่ปีนี้จากการเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญไหว้พระของคนกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นตลาดที่มีกำลังซื้อสูง และมีแนวโน้มหันมาทำบุญไหว้พระเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง^{๘๙}

อรรถพร อินทรประดิษฐ์ ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำบุญตักบาตรของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในการทำบุญตักบาตรในบริเวณรอบมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ทำการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาที่เคยทำบุญตักบาตรจำนวน ๑๐๐ คน แบ่งเป็นจำนวนในแต่ละสาขาวิชาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาแต่ละสาขาได้สาขาวิทยาศาสตร์จำนวนตัวอย่าง ๕๕ คน สาขา สาสังคมศาสตร์ ๔๕ คน ในการศึกษาใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล^{๙๐}

^{๘๙} ภัทรวรรณ ธรรมานุกูล, ๒๕๕๓, การศึกษาปัจจัยและพฤติกรรมการใช้จ่ายในการทำบุญของนักศึกษาปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, **รายงานการวิจัยกระบวนวิชา ๓๕๑๔๐๙ Research exercise in economics** คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

^{๙๐} อรรถพร อินทรประดิษฐ์, ๒๕๕๒, การศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำบุญตักบาตรของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่, **รายงานการวิจัยกระบวนวิชา ๓๕๑๔๐๙ Research exercise in economics** คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศึกษาทัศนคติต่อการถวายสังฆทาน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และ ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

